

Ἱερεὺς καὶ μοναχός*

Ἀλέξανδρος Λιαρμακόπουλος
Διδάσκων (ΠΔ 407/1980) Δ.Π.Θ.
(alexanderliarm@gmail.com)

1. Μετεπαναστατικοὶ χρόνοι. Περὶ τῶν μοναχῶν στὸ ἀρτισύστατο καὶ ἐμπερίστατο ἑλληνικὸ κράτος λίαν χρήσιμα στοιχεῖα παρέχει ἡ Ἐκθεσις περιεκτικῆς τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐντὸς τοῦ Βασιλείου Μοναστηρίων (1833) τῆς ὑπὸ τοῦ G. L. von Maurer διορισθείσης Νομοπαρασκευαστικῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπῆς¹, ὅπου ἀντικατοπτριζομένων τῶν ἰδιαζουσῶν συνθηκῶν τῆς ταραγμένης ἐκείνης ἐποχῆς ἀναφέρεται εἰδικῶς περὶ τῶν ἐφημερίων ὅτι «οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι... εἶναι ἢ ἔγγαμοι... ἢ ἄγαμοι, οἱ κυρίως λεγόμενοι ἱερομόναχοι ἢ ἱεροδιάκονοι, μοναχοὶ δηλονότι ἱερωμένοι, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ ἔπρεπε, συμφώνως μὲ τὴν κλῆσίν των, νὰ μονάζουν εἰς τὰ κοινόβια, προτιμῶσιν ὅμως τὴν εἰς τὰς μεγαλοπόλεις ἐφημερίαν...»². Τῆς αὐτῆς ἐπίσης ἐπιτροπῆς τὸ Σχέδιον Κανονισμοῦ ἢ Συντάγματος Ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος (1833) προέβλεπε στὸ ἄ. 34: «Οἱ εἰς ἐκάστην ἐνορίαν ἀπαιτούμενοι ἱερεῖς καὶ διάκονοι πρέπει νὰ ἦναι ἔγγαμοι.», ἐνῶ στὸ ἄ. 92: «Κανεῖς τῶν ἐν τῷ κοινοβίῳ μοναζόντων δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ ἐπ' οὐδεμιᾶ προφάσει τοῦ κοινοβίου, χωρὶς δικαιολογημένης ἐγγράφου ἀδείας τοῦ ἡγουμένου...»³. Ἀρχῆθεν λοιπὸν διαφαίνεται ἡ προτεραιότητα τοῦ ἐγγάμου κλήρου πρὸς πλήρωση τῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴν Ἐγκύκλιο Διαταγὴ τοῦ τότε Γραμματέως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ μετέπειτα πρώτου Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κ. Σχινά⁴, ἡ ὁποία διαβιβάζεται πρὸς τὸν κλῆρο διὰ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1834 καὶ μετὰξὺ ἄλλων ἐπιβαλλομένων μέτρων πρὸς

* Θερμῆς εὐχαριστίες ἀπευθύνονται στὸν Ὁμ. Καθηγητὴ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ΕΚΠΑ Σπ. Τρωϊάνο γιὰ τὶς διορθωτικὲς παρεμβάσεις, καθὼς καὶ στὴν ἀφ. Ἐπ. Καθηγήτρια Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ΕΚΠΑ Β. Λεονταρίτου, στὴν Καθηγήτρια Ἱστορίας Δικαίου καὶ Κοσμητορὰ τῆς Νομικῆς Σχολῆς ΔΠΘ Μαρία Γιούνη καὶ στὸν Ἐπ. Καθηγητὴ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ΑΠΘ Κ. Παπαγεωργίου γιὰ τὴν πολύτιμη βοήθειά τους, ὅπως καὶ στὸν ὑπ. Δρ. Ἱστορίας Δικαίου ΕΚΠΑ Β. Κόλλια γιὰ τὶς πάντοτε εὐστοχες παρατηρήσεις του καὶ τὴν ὑπόδειξη πρόσφατης νομολογίας.

¹ Τρωϊάνος Σ. – Δημακοπούλου Χ., *Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία: οἱ σχέσεις τους κατὰ τὸν 19^ο αἰ.* (1833-1852), ἐκδ. Σάκκουλας, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ, 1999, σ. 39 κέξ.· Ἰατροῦ Γ., *Ἡ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν ἐκκλησιαστικὴ, τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴ διεθνή ἔννομη τάξη*, [Βιβλιοθήκη Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου. Μελέτες, 2], ἐκδ. Σάκκουλας, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ, 2010, σ. 166 κέξ.

² Οἰκονόμου Κ., *Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα*, II, Ἀθήνα, 1864, σ. 134.

³ Ibidem, σ. 115 καὶ 123-124. Πβ. von Maurer G. L., *Ὁ ἑλληνικὸς λαός*, [Ξένοι περιηγητὲς στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, 4], (μτφρ. Ὁ. Ρομπάκη), Ἀθήνα, 1976, σ. 277-278 καὶ 281.

⁴ Τρωϊάνος – Δημακοπούλου, *Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία* (ἔ.ἀ. σημ. 1), σ. 67-68.

ἀποκατάσταση τῆς εὐταξίας τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου καὶ τῶν ἐνοριῶν προβλέπει ὅτι «ὄσαι τῶν εὐρισκομένων ἤδη ἐκκλησιῶν κριθῶσι περιτταὶ πρὸς τὸ παρὸν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, θέλουσι κλεισθῆ ἄπροφασίστως...· οἱ δὲ ἐφημέριοι εὐρισκόμενοι εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας ἔγγαμοι πρεσβύτεροι θέλουσι διορισθῆ εἰς ἄλλας ἐνορίας εἰς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων»⁵, δηλ. διατάζει ἀπὸ ὅσους κατεῖχαν τὶς καταργούμενες ἐφημεριακὲς θέσεις μόνον οἱ ἔγγαμοι ἐφημέριοι νὰ μετατίθενται σὲ ἄλλες θέσεις.

Τὸ δὲ ΒΔ τῆς 15-09-1858 «Περὶ κανονισμοῦ τῶν μοναστηρίων» διελάμβανε ὅτι μετὰ ἔγκριση τῆς Ἱεραῆ Συνόδου ἐπιτρεπόταν ἡ ἔξοδος ἱερομονάχου ἀπὸ τὴν μονὴν τοῦ μὲ σκοπὸν τὴν ἀνάληψη ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας, ἐὰν βεβαίως προέκυπτε χρεία (ἄ. 15), παραπέμποντας εὐθέως στὴν ἀναγκαίαν χρείαν τοῦ καν. 4 τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου⁶. Πληροφορίες σχετικὰ μὲ τοὺς ἱερομονάχους ὡς ἐφημερίους ἀρῶνται καὶ ἀπὸ μία – πάντως προβληματικὴ ἀπὸ νομοκανονικῆς πλευρᾶς– Συνοδικὴ Εγκύκλιο τοῦ 1872, ἡ ὁποία διακρίνει τοὺς πρεσβυτέρους μόνον σὲ ἐγγάμους ἱερεῖς καὶ ἱερομονάχους ἀποδοκιμάζοντας τοὺς ἀγάμους μὴ μοναχοὺς ἱερωμένους, τοὺς ὁποίους ἡ σύνοδος ἐντέλλεται, ἐφόσον δὲν κατέχουν ἐφημεριακὴ θέση ἢ στερηθοῦν αὐτήν, νὰ ἐγκλείωνται σὲ μονὴ πρὸς ἐγκαταβίωση ἑξομοιούμενοι κατὰ τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα μὲ ἱερομονάχους⁷ (οἱ ὁποῖοι ὁμῶς ὑποχρεοῦνται νὰ ἐγκαταβιώνουν σὲ μονὴ λόγῳ τῆς μοναχικῆς ιδιότητος).

2. Νεώτερο δίκαιο. Μετὰ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη (Lex Constitutionalis) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1852⁸ ἀξιοσημειώμενη περὶ ἱερομονάχων ρύθμιση εἰσάγεται τὸ 1910 μὲ ἀπαγόρευση καταλήψεως θέσεως

⁵ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος 599/07-03-1834 (Γιαννόπουλος, Ἐγκύκλιοι, σ. 303).

⁶ ΒΔ 28-07-1858 (ΦΕΚ Α'/42/15-09-1858): «15. Πλὴν τῶν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἢ διδασκαλικὴν ὑπηρεσίαν διοριζομένων μοναχῶν, ἱερωμένων ἢ μὴ, οὐδεὶς ἕτερος δύναται νὰ μένη ἐν τῷ κόσμῳ ἄνευ τῆς Ἡμετέρας ἐγκρίσεως. Ἐξαιροῦνται τῆς ὑποχρέσεως ταύτης ἐκεῖνοι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας τῶν ὁποίων, ὁμολογουμένως ἠθέληεν ἔχει χρείαν ὁ ἀρμόδιος ἐπίσκοπος. Περὶ τούτου ἀποφασίζει ἐκάστοτε ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐπ' ἀναφορᾶ τοῦ ἐπισκόπου.», Ματαράγκας Δ., Δίκαιον Ἐκκλησίας – Πολιτείας Ἑλλάδος, Ι, Ἀθήναι, 1937, σ. 291. Περὶ ἐξόδου μοναχῶν βλ. προγενέστερες συνοδικὲς ἐγκυκλίους ἐν Δεληγιάννης Θ. – Ζηνόπουλος Γ., Ἑλληνικὴ Νομοθεσία, VI, Ἀθήναι, 1875, σ. 202-204. Περὶ δὲ τῆς ἀναγκαίας χρείας τοῦ καν. 4 τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου βλ. Λιαρμακόπουλος, Monachi, §3.

⁷ Συνοδικὴ Εγκύκλιος 895/07-02-1872 (Γιαννόπουλος, Ἐγκύκλιοι, σ. 332-333 ἢ 553)· τὴν αὐτὴ σύγχυση ἐπαναλαμβάνει καὶ ἡ 870/1956, ἡ ὁποία ἀνεκλήθη διὰ τῆς 914/1957 (Θέμελης, Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι, II, σ. 852, καὶ III, σ. 44 ἀντιστοιχῶς).

⁸ Ν. 201/1852 (ΦΕΚ Α'/28/24-06-1852): Τζωρτζᾶτος Β., Ἡ καταστατικὴ νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα, 1967, σ. 106-116. Ἐν ἄ. 14δ' προβλέπεται ποινὴ εἰδικῶς περὶ τοῦ μοναχικοῦ κλήρου. Περὶ ἐφημεριακοῦ κλήρου γενικῶς βλ. Μίλας, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, σ. 572 κέξ.

έφημερίου⁹. Τò 1923 άπαγορεύεται στòν έπιχώριο μητροπολίτη νά διορίζει άγάμους¹⁰ ώς τακτικούς έφημερίους¹¹. Μè τροποποίηση ώστόσο του 1929

⁹ ά. 28 Ν. 3596/1910 (ΦΕΚ Α'/93/09-03-1910): *Κώδης Θεμίδος* (1910) 220-224. Τò ά. 28 είναι ή μόνη έως τουδε στοιχούσα πλήρως πρòς τούς κανόνες και τις μοναχικές παραδόσεις τής Έκκλησίας ρύθμιση περι ίερομονάχων· βλ. Διαρμακόπουλος, *Monachi*, §6.

¹⁰ Έξαιρουμένου του ά. 51 §1 ΑΝ 2200/1940 (πρò τής τροποποίησης αυτού ύπò του ά. 20 ΝΔ 586/1941): «*Απαγορεύεται ή ανακήρυξις ίερομονάχων ώς ύποψηφίων έφημερίων* (>ά. 45§1 Καν. 2/1969). *Η ανακήρυξις άγάμων μη μοναχών δέν άπαγορεύεται.*», ή άδικαιολόγητος σύγχυσις τών άγάμων κοσμικών κληρικών μετὰ τών μοναχών κληρικών έπιβιώνει άπò τότε μέχρι και τόν Καν. 230/2012 (βλ. ά. 16 §3 και 20 §2, ένθα άπαντες οί άγαμοι είναι έγγεγραμένοι σè μοναχολόγιο), ώστε προκύπτει ότι όλοι οί άγαμοι έχουν τήν μοναχική ιδιότητα! Η αυτή σύγχυσις άπαντὰ και έν ά. 32 §2 Καταστατικού Χάρτου τής Έκκλησίας τής Κύπρου (Κονιδάρης Ι., *Καταστατική Νομοθεσία*, έκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2012, σ. 284). Οί άγαμοι κληρικοί είναι κατηγορία ευρύτερα τής τών χειροτονημένων μοναχών, δηλ. τών προσώπων πού φέρουν τήν ιδιότητα του κληρικού και του μοναχου· άρα ό άγαμος κληρικός δέν είναι άναγκαστικά και μοναχός: Χριστοφιλόπουλος, *Έκκλησιαστικόν Δίκαιον*, σ. 146 σημ. 40· βλ. όμως και Νικολόπουλος Ι., «Ο έν τῷ κόσμῳ άγαμος κληρικός», *ΕΕΘΣΠΑ (Τμημα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας)* 13 (2008) 151-160, ένθα ανάπτυξη περι κοσμικών ίερομονάχων (sic)! Στήν άρχαία παράδοση τής εκκλησίας κατὰ τήν θρυλουμένη ρήση του Παφνουτίου δέν μνημονεύεται άκόμη ό μετέπειτα μοναχικός κλήρος: Σωζομενός, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, 1.23.4: «...κατὰ δè τήν άρχαίαν τής εκκλησίας παράδοσιν τούς μεν άγάμους του ίερατικού τάγματος κοινωνήσαντας μηκέτι γαμείν, τούς δè μετὰ γάμον ών έχουσι γαμετῶν μη χωρίζεσθαι.», (GCS 4.44¹⁸⁻²¹ [SC 306.212-214])· Σωκράτης Σχολαστικός, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, 1.11.4-5 (GCS 1.42¹³⁻²¹ [SC 477.144])· Γελάσιος Κυζικηνός, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, 2.32.2-3 (GCS 9.118²²⁻¹¹⁹)· περι τούτων τών ιστορικών βλ. Καρπόζηλος Α., *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι*, Ι, έκδ. Κανάκης, Αθήνα, 1997, σ. 153-158, 114-122, 197-200· Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, ΙΙΙ, §104, σ. 605-610, και §105, σ. 610-615, και §159, σ. 822-823. Ο δè Μ. Βλάσταρης έπεξηγεί ότι ή άνωτέρω αναφορά γίνεται περι του έν κόσμῳ κλήρου και ουχι περι του μοναχικού: «...συνεβούλευσέ τε τῇ Συνόδῳ, μη τοιούτων θέσθαι νόμον, δυσχερές είναι τοίς έν κόσμῳ διάγουσι τò πρᾶγμα φέρειν άποφαινόμενος...» (ΡΠ 6.152)· βλ. Παναγιωτάκος Π., *Περι του γάμου και τής άγαμίας τών κληρικών*, Αθήνα, 1940, σ. 28 σημ. 6· Lea H., *History of sacerdotal celibacy in the Christian Church*, Ι, London, 1907, σ. 50-52· περι Μ. Βλάσταρη βλ. Τρωϊάνος, *Πηγές*, § 6.4.2, σ. 400-404. Η κανονική παράδοση πάντως δέν άναγνωρίζει διαχωριστικό σύνορο του κλήρου (έξαιρουμένου του μοναχικού) σè έγγάμους και άγάμους (πβ. «Η διαίρεση του ίερατικού σώματος με κριτήρια τόν γάμο... είναι άπò τις σύγχρονες «έσωτερικές αίρέσεις», πού... μαστίζουν τò σῶμα τής σημερινής έλληνικής Έκκλησίας.», Παχυγιαννάκης Εύ., *Ένορία και Μονή στην εκκλησιαστική παράδοση*, έκδ. Ακρίτας, Αθήνα, 1993, σ. 106-107). Η διαφορετική βεβαίως άντιμετώπιση ύπò τής νεωτέρας νομοθεσίας άστοχεί πολῶ μάλλον κατὰ τήν άτυχή σύγχυση τών άγάμων κοσμικών με τόν μοναχικό κλήρο (βλ. ά. 37 §2 ΚΧΕΕ, ά. 4 Καν. 142/1999, ά. 20 §2 Καν. 230/2012 κᾶ.) παρὰ κατὰ τήν θεμιτή και έννοϊκή μεταχείριση τών έγγάμων λόγω τών οικογενειακών άναγκών τους (βλ. ά. 37 §2-3 ΚΧΕΕ, ά. 2 §3 Καν. 230/2012 κᾶ.). Ιστέον δ' ότι οί έν χρεία διατελοῦντες δέν θεωρουνται άγαμοι, όποτε καταλαμβάνουν θέση τακτικού έφημερίου, καθώς δέν άποτελεί προϋπόθεση τò νά εξακολουθεϊ νά ύφίσταται ό γάμος· ΣτΕ 256/1934: ΑποφΣτΕ 1934, Ι, σ. (645-649) 648· βλ. Τρωϊάνος-Πουλής, *Έκκλησιαστικό Δίκαιο*, §6.3.3, σ. 409 σημ. 13· Τρομπούκης, *Περιφερειακή όργάνωση*, Ι, §27, σ. 246 σημ. 38. Άν όμως ό τακτικός έφημέριος άποκαρεί μοναχός, παύει πια νά πληροϊ τήν προϋπόθεση κατοχῆς θέσεως τακτικού έφημερίου (έπιγενόμενο κώλυμα άγαμίας

ἀποκλείσθηκαν παντελῶς οἱ ἱερομόναχοι (οὐχὶ ὀρθῶς ὁμῶς καὶ οἱ ἄγαμοι κοσμικοὶ) ἐκ τῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, καθὼς ἀπαγορεύθηκε ὁ διορισμὸς ὡς τακτικῶν ἢ προσωρινῶν ἐφημερίων ἱερέων ἀγάμων¹². Τὸ 1938¹³ ἐμφανίζεται εἰδικὴ διάταξη (lex specialis) περὶ ἱερομονάχων, διὰ τῆς ὁποίας συντελεῖται ἐπάνοδος στὸ προηγούμενο καθεστῶς τῆς δυνατότητος διορισμοῦ ἱερομονάχου ὡς προσωρινοῦ ἐφημερίου (ἄ. 76 §2), ἀλλὰ μόνον ἐφόσον δὲν ὑπάρχει διαθέσιμος πρὸς τοῦτο ἕγγαμος (ἄ. 65 §4)· ὅσοι ὁμῶς ἱερομόναχοι κατεῖχαν ἤδη τότε ὀργανικὴ θέση παραμένουν σ' αὐτή, ἐφόσον ἔχουν συμπληρώσει πενταετία καὶ ἐπιπλέον εἶναι πτυχιούχοι (ἢ τελειόφοιτοι) πανεπιστημιακῶν σχολῶν ἢ ὑπηρετοῦν στὰ Γραφεῖα Μητροπόλεως· οἱ δὲ μὴ πληροῦντες αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις θεωροῦνται ὡς μηδέποτε μονιμοποιηθέντες καὶ τίθενται στὴν διάθεση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (ἄ. 76 §3).

Στὸν ἐπόμενο ΚΧ τοῦ 1939 τονίζεται ἡ ἀπαραίτητος προηγούμενη ἄδεια τοῦ ἀρχιερέως πρὸς ἔξοδο τοῦ ἱερομονάχου ἐκ τῆς μονῆς του (ἄ. 54)¹⁴, ἐνῶ κατὰ τὸν ἀμέσως ἀκολουθῶς ἐκδοθέντα περὶ ἐφημερίων νόμο¹⁵

[πβ. ΣτΕΟΛ 2210/1951: ΑΕΚΔ 7 (1952) 226-227, σ. 227]), ἀφοῦ προσκρούει στὸ γράμμα τοῦ νόμου (ἄ. 37 § 2 ΚΧΕΕ) ὡς ἄγαμος κληρικός (ἱερομόναχος).

¹¹ ἄ. 78 ΝΔ τῆς 17-12-1923 «Περὶ Ἐφημεριακῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» (ΦΕΚ Α'/382/28-12-1923): Κώδηξ Θέμιδος (1923) 956-967.

¹² Ἡ τροποποίηση τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου ἐπῆλθε διὰ τοῦ ἄ. 3 τοῦ ΝΔ τῆς 14-09-1929 (ΦΕΚ Α'/381/21-10-1929): Κώδηξ Θέμιδος (1929) 689-691 > ἄ. 3 Ν. 4567/1930 (ΦΕΚ Α'/125/28-04-1930): Κώδηξ Θέμιδος (1930) 144-146. Βλ. ΣτΕΟΛ 139/1930: Θέμις 41 (1930) 755-761, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν ὀρθῶς δὲν διορίστηκε σὲ ἐφημεριακὴ θέση ἱερομόναχος. Τροποποιήθηκε: «Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνακήρυνσις ἀγάμων ἱερέων ὡς ὑποψηφίων ἐφημερίων.» ὑπὸ τοῦ ἄ. 37 Ν. 5148/1931 (ΦΕΚ Α'/234/27-07-1931): Κώδηξ Θέμιδος (1931) 495-506 > ἄ. 91 ΠΔ τῆς 06-09-1931 «Περὶ κωδικοποιήσεως τῶν περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημερίων... διατάξεων» (ΦΕΚ Α'/363/13-10-1931): Κώδηξ Θέμιδος (1931) 923-941. Κριτικὴ ἐπὶ τῆς συγχύσεως τοῦ ἀγάμου κοσμικοῦ κλήρου μετὰ τοῦ μοναχικοῦ ὑπὸ τοῦ Ν. 5148/1931 βλ. ἐν Μπούας Χ., «Κλήρος μοναχικὸς καὶ κοσμικὸς», *Γρηγόριος Παλαμᾶς* 18 (1934) 319-324. Ἐπόμενη τροποποίηση: «Οἱ ἐκ μονῶν... μετακαλοῦμενοι καὶ προσωρινῶς εἰς χηρευούσας ἐνορίας τοποθετούμενοι ἄγαμοι κληρικοὶ παραμένουσι προσωρινῶς εἰς αὐτὰς μέχρι τῆς ὀριστικῆς πληρώσεως τῆς θέσεως.» ὑπὸ τοῦ ἄ. 24 §4 Ν. 5439/1932 (ΦΕΚ Α'/146/09-05-1932): Κώδηξ Θέμιδος (1932) 338-346.

¹³ ΑΝ 1369/1938 (ΦΕΚ Α'/317/10-09-1938): Κώδηξ Θέμιδος (1938) 537-557. Κώδιξ Νόμων (1938) 636-650. Ὅμως κατὰ τὸ ἄ. 72 §1 δύνανται νὰ διορισθῶσι καὶ ἄγαμοι κληρικοὶ σὲ κατηγορίες μὴ ἐνοριακῶν ναῶν. Πάντως, ὡς ἐκ τῶν κανόνων καὶ τῶν μοναχικῶν παραδόσεων (βλ. Λιαρμακόπουλος, *Monachi*, §6) προκύπτει, ὁ ἱερομόναχος οὕτως ἢ ἄλλως ἀποκλείεται ἐκ τῆς ὑποψηφιότητος γιὰ ἐφημεριακὴ θέση, ἀφοῦ ἡ ἱερωσύνη του ἔχει ἀναφορὰ στὴν μονή του καὶ μόνον διὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν ἐπιτρέπεται ὁ ἐπίσκοπος νὰ τὸν ἀνακαλέσει ἐκ τῆς μονῆς του καὶ νὰ τοῦ ἀναθέσει προσωρινῶς ἐξωμοναστηριακὴ ἐκκλησιαστικὴ ὑπηρεσία· αὐτονόητο δὲ τυγχάνει ὅτι οὔτε μοναχὸς οὔτε διάκονος-μοναχὸς ἐπιτρέπεται νὰ θέσει ὑποψηφιότητα (ὅπως ὁ λαϊκὸς ἢ ὁ μὴ μοναχὸς διάκονος) γιὰ τὸν αὐτὸ λόγον.

¹⁴ ΑΝ 2170/1940 (ΦΕΚ Α'/5/04-12-1940): Κώδηξ Θέμιδος (1940) 7-16.

οί ιερομόναχοι επιτρέπεται να διορισθῶν προσωρινοί ἐφημέριοι σὲ χηρεύουσες θέσεις (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἀγάμους, οἱ ὅποιοι μποροῦν νὰ καταλάβουν ὀργανικὴ θέση τακτικοῦ ἐφημερίου [ἄ. 56 §1])· τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται καὶ ἡ διάταξη περὶ ιερομονάχου ὡς ἐκτάκτου ἐφημερίου-ιεροκλήρυκος (ἄ. 51 §6), ἡ ὁποία θὰ ἐπιβιώσει μέχρι καὶ τὸ ἰσχύον δίκαιο (ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012). Διὰ ἐπιγενομένης δὲ τροποποιήσεως καταργήθηκε ἡ μόλις εἰσαχθεῖσα διάκριση καὶ ἔτσι παγιώθηκε ἡ κοινὴ ἀντιμετώπιση τῶν μοναχῶν καὶ μὴ μοναχῶν ἀγάμων (ὥστε νὰ ἐπιταθεῖ ἡ σύγχυση περὶ τοῦ ὅρου «ἀγάμος κληρικός»), οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ διορισθῶν μόνον ὡς προσωρινοί ἐφημέριοι¹⁶. Εἰδικῶς δὲ περὶ τῶν ἀγάμων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1958 θεσμοθετεῖται ὡς προϋπόθεση τοποθετήσεως ἢ προηγούμενη πενταετὴς ὑπηρεσία σὲ Μητρόπολη τῆς Β. Ἑλλάδος· ὅσοι δὲ ἀγάμοι μέχρι 40 ἐτῶν ὑπηρετοῦσαν στὴν Ἀττικὴ ἢ Θεσσαλονικὴ παύονται αὐτοδικαίως ἀπὸ τὶς θέσεις τους καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ πληρώσουν τὴν ὡς ἄνω προϋπόθεση¹⁷.

Ἡ δαιδαλώδης αὐτὴ περὶ ἀγάμων καὶ εἰδικώτερον περὶ ιερομονάχων κατάσταση προσδοκοῦσε ἤδη ἐπὶ κατεχομένης Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωση διὰ τῆς τότε ἐξαγγελθείσης κωδικοποιήσεως (ἄ. 25 ΝΔ 586/1941) τῶν περὶ ἐφημερίων ρυθμίσεων (τοῦ 1938 καὶ 1940), ἡ ὁποία ὅμως ἐπέπρωτο νὰ συντελεσθεῖ ὄχι ἐπὶ τοῦ ἐπομένου ΚΧΕΕ (1943)¹⁸, ἀλλ' ἀφοῦ διαρρεύσει σχεδὸν ὀλόκληρη τριακονταετία, ὥστε νὰ κινηθεῖ ὑπὸ ἄλλες ἔκρυθμες περιστάσεις ἢ διαδικασία ἐκδόσεως κανονιστικῶν πράξεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου¹⁹ ὑπὸ τὸν ΚΧΕΕ τοῦ 1969²⁰· ἐν τέλει ἐξεδόθη ὁ Καν. 2/1969²¹, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεψε τὸν διορισμὸ ἱερομονάχων εἴτε ὡς ἐκτάκτων ἐφημερίων-ιεροκλήρυκων (ἄ. 39 §6) εἴτε ὡς προσωρινῶν ἐφημερίων χηρευουσῶν θέσεων (ἄ. 45 §1-2)²².

¹⁵ AN 2200/1940 (ΦΕΚ Α'/42/01-02-1940): Κώδηξ Θέμιδος (1940) 32-51. Βλ. ἄ. 56 §1: «Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνακήρυξις ἱερομονάχων ὡς ὑποψηφίων ἐφημερίων. Ἡ ἀνακήρυξις ἀγάμων μὴ μοναχῶν δὲν ἀπαγορεύεται».

¹⁶ ἄ. 20 ΝΔ 586/1941 (ΦΕΚ Α'/350/22-10-1941): Κώδηξ Θέμιδος (1941) 472-475· Κώδιξ Νόμων (1941) 454-456.

¹⁷ ἄ. 3 §2-3 ΝΔ 3859/1958 (ΦΕΚ Α'/155/10-10-1958): ΚΝοΒ (1958) 781-782· Κώδιξ Νόμων (1958) 835-837.

¹⁸ Ν. 671/1943 (ΦΕΚ Α'/324/27-09-1943): Κώδηξ Θέμιδος (1943) 313-323.

¹⁹ Περὶ ἐκκλησιαστικῆς κανονιστικῆς ἀρμοδιότητος βλ. Παπαγεωργίου Κ., *Τὰ ὄρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοδιοικήσεως*, I, ἐκδ. Degiorgio, Τρίκαλα-Θεσσαλονίκη, 2012, σ. 72-84.

²⁰ ΝΔ 126/1969 (ΦΕΚ Α'/27/17-02-1969): ΚΝοΒ (1969) 183-196· Κώδιξ Νόμων (1969) 121-130· Ἐκκλησία 46 (1969) 73-87.

²¹ Κανονισμὸς 2/1969 «Περὶ ἱερῶν ναῶν, ἐνοριῶν καὶ ἐφημερίων» (ΦΕΚ Α'/193/19-09-1970): ΚΝοΒ (1970) 1104-1123· Κώδιξ Νόμων (1970) 927-939· Ἐκκλησία 46 (1969) 317-336, καὶ 47 (1970) 510.

²² Τρωϊάνος-Παπαγεωργίου, *Θρησκευτικὴ νομοθεσία*, σ. 594 καὶ 599.

3. Ίσχύον δίκαιο. Υπό της Εισηγητικής Έκθέσεως αναγγέλλεται ο νέος ΚΧΕΕ του 1977²³ ως έπανορθωτής της «κανονικής ένοριακής οργάνωσης» και συγχρόνως ως εισηγητής ευεργετικών διατάξεων «διά την κανονικήν οργάνωσιν του σύγχρονου μοναχισμού»²⁴. πράγματι συντελέστηκαν άρκετά αναθεωρητικά βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση, ειδικώς όμως προς τους ιερομονάχους ή πρώην σημασιολογική σύγχυση του όρου «άγαμος κληρικός» της προγενεστέρας νομοθεσίας²⁵ έπεσκίασε την περι έφημερίων διάταξη, με αποτέλεσμα να έξομοιωθούν προς τους κοσμικούς άγάμους μη μοναχούς (ά. 37 §2)²⁶. Διακριτικότερη ρύθμιση τελικά εισήχθη δια του Καν. 230/2012²⁷, ο όποιος συγκέντρωσε υπό το ά. 19 το ειδικό δίκαιο (*lex specialis*) περι ιερομονάχων διακρινομένων εκ των άγáμων κοσμικών πρεσβυτέρων· στην πρώτη παράγραφο παραμένει κατά βάση ή ρύθμιση του προϊσχύσαντος δικαίου περι ιερομονάχου ως προσωρινού έφημερίου-ιεροκήρυκος, στην έπομένη διευκρινίζονται τα περι προσωρινού έφημερίου και στην τελευταία τα περι ανακλήσεως του διορισμού του υπό του μητροπολίτου.

4. Προσωρινός έφημέριος-ιεροκήρυξ. Συμφώνως προς την νομολογία «άπο τους άπλοους μοναχούς θα πρέπει να διακριθούν οι ιερομόναχοι, οι μοναχοί δηλαδή οι όποιοι είναι χειροτονημένοι και έπομένως έχουν περαιτέρω και την ιδιότητα του κληρικού πέραν αυτής του μοναχού»²⁸, οι όποιοι ως αποταξάμενοι τον κόσμο και επαγγειλάμενοι²⁹ κατά την

²³ Ν. 590/1977 (ΦΕΚ Α'/146/31-05-1977). Ένημερωμένη έκδοση του ΚΧΕΕ: Κονιδάρης Ι., *Θεμελιώδεις διατάξεις σχέσεων Κράτους – Θρησκευμάτων*, [Βιβλιοθήκη Έκκλησιαστικού Δικαίου. Πηγές, 1], έκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2016, σ. 85-170.

²⁴ Τρωϊάνος-Παπαγεωργίου, *Θρησκευτική νομοθεσία*, σ. 270.

²⁵ Βλ. την σύγχυση εν ά. 16 §3 και 20 §2 Καν. 230/2012, ένθα οι άγαμοι νοητέοι ως μοναχοί (*interpretatio restrictiva*), έφόσον αναφέρονται ως έγγεγραμμένοι σε μοναχολόγιο.

²⁶ Του νόμου μη διακρίνοντος («*lege non distinguente nec nostrum est distinguere*») εν ά. 37 §2 υπό τον όρον «άγαμος» νοούνται άγαμοι πρεσβύτεροι του κοσμικού και του μοναχικού κλήρου· πβ. ά. 8 §2 «Προσχέδιο νόμου περι ΚΧΕΕ», *Χριστιανός* 28 (1989) 27-42, σ. 34. Περι του έπιχειρήματος «του νόμου μη διακρίνοντος» βλ. Σταμάτης Κ., *Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων (Εισαγωγή στη Μεθοδολογία του Δικαίου)*, έκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 445-449.

²⁷ Καν. 230/2012 «Περι έφημερίων και διακόνων» (ΦΕΚ Α'/73/09-04-2012): *Έκκλησία* 90 (2012) 242-247· Κονιδάρης Ι., *Κανονισμοί Έκκλησίας της Ελλάδος*, [Βιβλιοθήκη Έκκλησιαστικού Δικαίου. Πηγές, 2], έκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2015, σ. 277 κέξ.

²⁸ ΠολΠρωτΠειραιώς 464/2011· ΑΠ 129/1923: «...ό όρος ιερομόναχος σημαίνει, ως έξ αυτού δηλοϋται, τον μοναχόν, τον χειροτονημένον και ιερουργοϋντα ιερέα...», *Θέμις* 34 (1923) 405-406, σ. 406· ΠρωτΑθ 8593/1964: *Έφημερίς Ελλήνων Νομικών* 32 (1965) 71-76, σ. 75.

²⁹ Πβ. ΠρωτΑθ 397/1957: «...όμολογίαν, αναλυομένην εις το τρίπτυχον της ύποσχέσεως παρθενίας, ύπακοής και πτωχείας ή άκτημοσύνης και ένσωματουμένην εις τριπλούν οϋτως είπειν περιεχομένον δήλωσιν βουλήσεως, ήτις, μη στερουμένη έννόμων συνεπειών, δύναται κατά τινα έννοιαν να χαρακτηρισθή ως οιονεί δικαιοπραξία.», *Αρχείον Νομολογίας* 8 (1957) 514-517, σ. 516· βλ. Παναγιωτάκος, *Δίκαιον μοναχών*, σ. 72 και 76· Λιαρμακόπουλος, *Monachi*, §2 σημ. 34-35.

κουρά τους να διέλθωσι την ζωὴν αὐτῶν ἐν ἀγνείᾳ, ἀκτημοσύνη³⁰ καὶ ὑπακοῇ (ἄ. 1α' Καν. 39/1972³¹) ὑποχρεοῦνται νὰ εἶναι ἐγγεγραμμένοι στὸ μοναχολόγιο τῆς μονῆς τους (ἄ. 39 §1, ἄ. 56 §4 καὶ §6 ΚΧΕΕ καὶ ἄ. 7 ΒΔ 15-09-1858³²)³³. Ἀμεση συνέπεια ἀπορρέουσα ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι δὲν ἐξέρχονται τῆς μονῆς ἄνευ ἀδείας τοῦ ἐπιχωρίου μητροπολίτου καὶ τοῦ ἡγουμένου³⁴ καὶ ὅτι δὲν ἀποβάλλουν κατὰ τὴν ὑποχρεωτικῶς προσωρινῆ ἀπουσία τους τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους τῆς ἀδελφότητος τῆς μονῆς τους (ἄ.

³⁰ Κόντης Α., *Ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν στὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια κατὰ τὸ ἰσχύον δίκαιο*, [Βιβλιοθήκη Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου. Μελέτες, 5], ἐκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2012, §2.1, σ. 31-41, καὶ §14, σ. 254 -276 περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς ἱερομονάχων· Πολυζωΐδης Κ., *Τὸ ἰσχύον περιουσιακὸν καθεστῶς τῶν μοναχῶν ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας*, ἐκδ. Πουρναρᾶς, Θεσσαλονίκη, 1994, *passim* καὶ περὶ ἱερομονάχων ἐν σ. 248 κέξ., ἔνθα περιγράφεται ἡ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ἀποξένωση τοῦ ὡς προσωρινοῦ ἐφημερίου διορισθέντος ἱερομονάχου (σ. 249, 261, 265: «κοσμικὸς ἱερομόναχος (sic)», 277) καὶ ἡ (ἀντικανονικὴ βεβαίως) τάση τοῦ πολιτειακοῦ νομοθέτου, νὰ ἐξιῶσει αὐτὸν πρὸς τὸν (σαφῶς διαβιῶντα ἐν τῷ κόσμῳ) ἐκ μοναχῶν προερχόμενον ἐπίσκοπο, περὶ τοῦ ὁποῦ λογιζοῦνται ὡς ἐν ἀναστολῇ οἱ ἐπαγγελίης ἀκτημοσύνης καὶ ὑπακοῆς (σ. 247, 272, 275): ἐν σ. 271 δ' ἀναγράφεται –*icredibile auditu*– ὅτι διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου διορισμοῦ τοῦ ἱερομονάχου ὡς προσωρινοῦ ἐφημερίου «ἀναβιώνει... συγχρόνως καὶ ἡ ὑποχρέωσις αὐτοῦ (sc. τοῦ ἱερομονάχου) πρὸς συντήρησιν τῶν, ἀμέσως ἐξ αὐτοῦ πρὸ τῆς κουρᾶς του, ἐξαρτωμένων συγγενῶν... λόγῳ τοῦ ὅτι καθίσταται οὗτος καὶ πάλιν προσωπικῶς ὑπεύθυνος ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐναντι τῶν συγγενῶν διὰ τὰς ἐκ τῆς νέας του περιουσίας ὑποχρεώσεις» (sic)!

³¹ Βλ. τὸ κείμενο τοῦ κανονισμοῦ ἐν Κονιδάρης, *Κανονισμοί* (ἔ.ἄ. σημ. 27), σ. 313 κέξ.

³² Τρωϊᾶνος–Παπαγεωργίου, *Θρησκευτικὴ νομοθεσία*, σ. 557-558.

³³ Ἡ διάκριση τῶν μοναχῶν σὲ *μικροσχήμες* καὶ *μεγαλοσχήμες* εἶναι νομικῶς ἀδιάφορη περὶ τῆς προελεύσεως αὐτῆς βλ. Φειδᾶς Β., «Μοναχισμὸς καὶ κόσμος», *Τάσεις τοῦ ὀρθόδοξου μοναχισμοῦ* (Θ'-Κ' αἰ.), [Τὸ Βυζάντιο σήμερον, 1], ΕΙΕ/ΙΒΕ, Ἀθήνα, 1996, σ. (39-52) 47, καὶ *Idem*, «Κύριοι σταθμοὶ τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ μοναχισμοῦ», *Ὁ ἀναλλοίωτος ὀρθόδοξος μοναχισμὸς ἐλπίδα σωτηρίας στὴν ἀνατολὴ τῆς Γ' χιλιετίας*, ἐκδ. Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα, 2003, σ. (148-160) 155. Οἱ δ' ἀποκαλούμενοι *ῥασοφόροι*, δηλ. ὅσοι ἀδεία τοῦ ἡγουμένου φέρουν (βλ. ὅμως Παναγιωτάκος, *Δίκαιον μοναχῶν*, σ. 97 σημ. 2, ἀλλὰ πβ. καὶ ἄ. 54 §2 ΚΧΕΕ) τὸ μοναχικὸ ἔνδυμα, ἐφόσον συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι «ἐν... τὸ σχῆμα...» (CFHB 31.33⁴⁸ (§10) [πβ. PG 99.1820C] καὶ PG 155.104C [πβ. Μπαθρέλλος Δ., *Σχεδιάγραμμα δογματικῆς θεολογίας μὲ βάση τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης (1429)*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα, 2008, σ. 222-224 καὶ 376]), εἶναι ὡσαύτως ἄνευ νομικῆς σημασίας: Νικολόπουλος Ἰ., «Περὶ τῶν ῥασοφόρων μοναχῶν», *Θεολογία* 76 (2005) 37-73· Χριστοφιλόπουλος Α., *Θέματα βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου*, Ἀθηναί, 1957, §46, σ. 51· Τρωϊᾶνος-Πουλῆς, *Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο*, §4.4.4, σ. 248· Παπαγεωργίου, *Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο*, 269-270· Ροδόπουλος, *Ἐπιτομή*, σ. 129-130· Λιλαῖος Γ., «Γνωμοδότηση», *Ἐκκλησία* 63 (1986) 380-383, σ. 381 καὶ 383· Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι 405α'/1945, 2362/1983 καὶ 2679/1999 (Θέμελης, *Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι*, II σ. 377-378, VI σ. 82-85, VII σ. 171-173): *contra*: Βαλσαμών, *Ἐπιστολὴ χάριν τῶν ῥασοφόρων*, ΡΠ 4.497-510· Zhukova, *Μοναχικὸ σχῆμα*, σ. 310.

³⁴ Παναγιωτάκος, *Δίκαιον μοναχῶν*, σ. 142 κέξ· Τούσας Σ., «Γνωμοδότησις 15/1969», *Ἐκκλησία* 46 (1969) 538-539· Σταυρόπουλος Γ., «Γνωμοδότησις», *ΑΕΚΔ* 14 (1959) 149-150· Φιλάρετος Γ., «Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ δύναται μοναχὸς ν' ἀποκτήσῃ διαμονὴν μακρὰν τῆς μονῆς», *Νέοι Πανδέκται* 7 (1906) 740-745.

56 §4 ΚΧΕΕ)³⁵, δηλ. δὲν ἀποξενώνονται κατὰ τὶς μοναχικὲς παραδόσεις ἀπὸ τὴν μονὴ τους³⁶. Συμφώνως δὲ πρὸς «τοὺς περὶ μοναχικοῦ βίου ἱερούς κανόνας καὶ μοναχικὰς παραδόσεις», πού ἀναγνωρίζει τὸ ἄ. 39 §1 καὶ §4 ΚΧΕΕ καὶ δὲν λησμονεῖ νὰ ἐπικαλεῖται καὶ ἡ νομολογία ὡς *ex lege*

³⁵ Βλ. καὶ τὴν Συνοδικὴ Ἐγκύκλιο 1685/03-04-2015 «Τήρησις καὶ ἔλεγχος καταχωρίσεων μοναχολογίων» πβ. ΑΠΟΛ 17/2008: «...οἱ ἀποκτήσαντες τὴν ιδιότητα τοῦ μοναχοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν κληρικοὶ ὁποιοῦδήποτε βαθμοῦ, μὲ τὴν κουρὰ καὶ τὴ δόση τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας ἀποκόπτονται παντελῶς ἀπὸ κάθε κοσμικὴ φροντίδα, ἀφοῦ «συγγένεια γὰρ μοναχοῖς ἐπὶ γῆς οὐκ ἔστι τοῖς γε τὸν οὐρανὸν ζηλώσασι βίον» (sc. N.133.3) θεωρούμενοι «τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ» (sc. PG 46.832D) καταλιπόντες, ἀποψη ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἀφίσταται οὔτε ὁ διατηρηθεὶς σὲ ἰσχὺ μὲ τὸ ἄ. 99 ΕἰσΝΑΚ Ν. ΓΥΙΔ'1909, πού ἐξομοιώνει τὴν κουρὰ τοῦ μοναχοῦ πρὸς τὸ θάνατο καὶ ἀνοίγει τὴν κληρονομικὴ τοῦ κειρόμενου διαδοχὴ, οἱ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες ἀπειλοῦν τοὺς παραβάτες τῶν ὡς ἄνω ὑποχρεώσεων μὲ καθαίρεση. Ἐξάλλου, κατὰ τοὺς ὡς ἄνω ἱερούς κανόνες ἡ ἱερὴ διαβεβαίωση τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποία δίδει κατὰ τὴν κουρὰ τοῦ ὁ μοναχός, φέρει χαρακτήρα ἀναλλοίωτο καὶ ἀνεξάλειπτο, μὲ δύναμη ἴση μὲ τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἱεροσύνης, συνοδεύει δὲ τὸ μοναχὸ καὶ στοὺς ἱερατικούς βαθμούς, στοὺς ὁποίους χειροτονεῖται, καὶ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀποβολὴ τῆς οὔτε ἐκουσίως οὔτε ἀναγκαστικῶς.», βλ. ΝοΒ 56 (2008) 1881. Περὶ τῆς μὴ προβλέψεως ἀποβολῆς τῆς μοναχικῆς ιδιότητος βλ. Αποστολάκης Γ., Ζητήματα καταστάσεως μοναχοῦ, Πρώτυπες Θεσσαλικὲς Ἐκδόσεις, Τρίκαλα, 2007, σ. 85-118· περὶ δὲ τῆς ὑπὸ δυτικῆς ἐπιρροῆς (*proprie post Concilium Tridentinum*, 1545-1563) θεωρίας περὶ τοῦ ἀνεξάλειπτο χαρακτήρος (*character indelebilis*) τῆς ἱερωσύνης βλ. Παναγιωτάκος Π., *Ἡ ἱερωσύνη καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς νομοκανονικαὶ συνέπειαι*, ἐκδ. Αστήρ, Αθήναι, 1951, §14, σ. 40-45, ἐνθα καὶ βιβλιογραφία δυτικῶν *contra*: Χριστοφιλόπουλος, *Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, §34, σ. 152· Ροδόπουλος, *Ἐπιτομή*, σ. 125-126· ΕΦΑΘ 90/1954: «...καὶ αὐτὴ ἡ χειροτονία, οὔσα μυστήριον, δὲν εἶναι ἀνεξίτηλος, ἄτε ἀναιρουμένη καὶ καταλυομένη διὰ τῆς καθαιρέσεως τοῦ κληρικοῦ.», ΑΕΚΔ 9 (1954) 157-162, σ. 159.

³⁶ Μήπως τελικὰ στὴν (ἀντικανονικὴ καὶ παράνομη) ἀποξένωση (βλ. Λιαρμακόπουλος, *Monachi*, §3) ἀπὸ τὴν μονὴ του δὲν καταλήγει καὶ ἡ πρόβλεψη τῶν νεωτέρων μοναστηριακῶν τυπικῶν (βλ. π.χ. Κονιδάρης Ι., *Ἐσωτερικοὶ Κανονισμοὶ Ἱερῶν Μονῶν Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, [Βιβλιοθήκη Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου. Πηγές, 3], ἐκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνὴ, 2002, §63, ἄ. 4στ', σ. 1014), ὅτι δηλ. ἀφαιρεῖται ἀκόμη καὶ τὸ δικαίωμα ψήφου ἀπὸ τὸν μοναχὸ (καίπερ ἐγγεγραμμένον στὸ μοναχολόγιον), ὁ ὁποῖος δὲν ἐγκαταβιοῖ στὴν μονή; Πάντως εἶναι καὶ παράνομη ἡ περίπτωση, μοναχός ἐγγεγραμμένος στὸ μοναχολόγιον νὰ μὴ ἐγκαταβιώνει στὴν μονή, βάσει τῆς συστηματικῆς ἐρμηνείας (Σταμάτης Κ., *Μεθοδολογία Δικαίου*, ἐκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2016, σ. 130-133) τῶν ἄ. 39 §1 καὶ §5, 56 §4 καὶ §6 ΚΧΕΕ, ἀφοῦ ὡς ἐγκαταβιοῦντες νοοῦνται ἅπαντες οἱ μοναχοὶ τῆς ἀδελφότητος τῆς μονῆς τοῦ νόμου μὴ διακρίνοντος σὲ ἐγκαταβιοῦντες καὶ μὴ («Περὶ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τῶν ἱερῶν μονῶν», *Νομοκάνων* 11/2 (1997) 7· Τρωϊάνος-Πουλῆς, *Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο*, §6.4.2, σ. 446· Χριστοφιλόπουλος, *Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, §40, σ. 202 σημ. 22· ΣτΕ 155/1932: *ΑποφΣτΕ* 1932, σ. 463-465, ΣτΕ 1952/2000: *Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη* 42 (2001) 1044· *contra*: Λιλαῖος Γ., «Γνωμοδότηση», *Ἐκκλησία* 63 (1986) 380-383, σ. 380· ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ κεκαρμένος μὲν μοναχός ἀλλὰ μὴ ἐγγεγραμμένος στὸ μοναχολόγιον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ βεβαίως μέλος τῆς ἀδελφότητος, ἀλλὰ τοῦ στερεῖται ἡ ψήφος, ἐπειδὴ, ἂν καὶ ἐγκαταβιοῖ στὴν μονή, δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένος στὸ μοναχολόγιον, ὥστε νὰ πληροῖ σωρευτικῶς τὶς δύο προϋποθέσεις τῆς ἀποκλειστικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἀνωτέρω τυπικῶν (βλ. Κονιδάρης, *Ἐσωτερικοὶ Κανονισμοί*, ἐνταῦθα *supra*). Περὶ τοῦ μοναχολογίου καὶ τῆς ἀποδεικτικῆς μόνον ἀξίας αὐτοῦ βλ. Παπαγεωργίου, *Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο*, σ. 266-267.

έφαρμοστές³⁷, έπιτρέπεται στους ίερομονάχους ή προσωρινή άπουσία έκ τής μονής μόνον δια χρείαν άναγκαίαν κατά τόν καν. 4 τής Δ' Οικ. Συνόδου (καί τόν καν. 46 τής Πενθέκτης), και βέβαια μετά άδεια του άρχιερέως, στην δικαιοδοσία του όποιου υπάγεται ό ίερομόναχος, καθώς και του ήγουμένου του³⁸.

Κατά τήν νομολογία ώς τοιαύτη έξαιρετική περίπτωση έπιτρέπουσα τήν κατ' οίκονομίαν έξοδο³⁹ του ίερομονάχου έκ τής μονής δια χρείαν άναγκαίαν άναγνωρίστηκε⁴⁰ ό υπό του μητροπολίτου διορισμός

³⁷ ΣυμβΕφετΑΘ (Ποιν.) 564/2005: «...περι τής όργανώσεως και τής διοικήσεως τών ιερών μονών ό πολιτειακός νόμος παραπέμπει εύθέως εις... τούς ίερούς κανόνας και τας μοναχικάς παραδόσεις.», Αρχείο Νομολογίας 56 (2005) 834-842, σ. 835· Νομοκανονικά 6/2 (2007) 143-158, σ. 145-146· πβ. ΑΠ 1477/2010: Ποινικά Χρονικά 61 (2011) 524-525, σ. 524. Περί έκκλησιαστικής και άυτοκρατορικής άναγνωρίσεως τών μοναχικών κανόνων Παχωμίου και Βασιλείου βλ. ΕφαΘ 90/1954: ΝοΒ 2 (1954) 376-378, σ. 376· ΑΕΚΔ 9 (1954) 157-162, σ. 157-158. Πβ. άντιστοίχως περι μοναχικών θεσμών (ά. 188 ΚΧΑΟ: Κονιδάρης, Θεμελιώδεις διατάξεις (έ. ά. σημ. 23), σ. 421) έν ΑΠ 831/2013: «...συμπλέει και προς τό σύνολο τών ιερών κανόνων και τών παραδόσεων τής Όρθοδόξου Ανατολικής Έκκλησίας, πού έχουν έπαυξημένη τυπική δύναμη, κατά τό ά. 3 Σ, λόγω τής ρητής στους έν λόγω κανόνες και διατάξεις γινομένης υπό του ΚΧΑΟ παραπομπής, δια τής διατάξεως του ά. 188, πού όρίζει ότι ό έν λόγω καταστατικός χάρτης άπορρέει «έκ τών άυτοκρατορικών χρυσοβούλλων τε και τυπικών, πατριαρχικών σιγιλλίων, σουλτανικών φερμανίων, ισχυόντων γενικών κανονισμών και άρχαιοτάτων μοναχικών θεσμών και καθεστώτων». Σύμφωνα δέ μέ τούς έν λόγω ίερούς κανόνες και ίερες παραδόσεις, ό μοναχός δια τής κουράς του υποβάλλεται, έκουσίως...», Νομοκανονικά 12/1 (2014) 158-172, σ. 163. Περί του όρου «ίεραί παραδόσεις» του ά. 3 §1 Σ βλ. Αλιβιζάτος Α., «Επιβαλλόμεναι τροποποιήσεις τών δύο πρώτων άρθρων του Συντάγματος», Εράνιον Γ. Μαριδάκη, ΙΙΙ, Αθήναι, 1964, σ. (603-617) 613-614 και Idem, «Παρατηρήσεις επί τών δύο πρώτων άρθρων του Συντάγματος», Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών 13 (1957-1958) 3-12, σ. 9· ΜονΠραΘ 8641/1980: «Ως είκός τό Σ άναφερόμενον εις τας ίεράς παραδόσεις υποδηλώνει ότι δέν πρόκειται περι μιās, αλλά περι δύο ιερών παραδόσεων, τουτέστιν τής τε Αποστολικής και τής Πατερικής ή Έκκλησιαστικής Ίεράς παραδόσεως· και ή μέν Αποστολική είναι ή άρχαιοτάτη πηγή τής έκκλησιαστικής ζωής, δημιουργηθείσα υπό του Κυρίου ήμών Ίησού Χριστού και τών Αποστόλων και συνίσταται εις τήν προφορικήν διδασκαλίαν του Χριστού και τών Αποστόλων, ήτις μετεδόθη από γενεās εις γενεάν, ή δέ Πατερική συνίσταται εις τήν από γενεās εις γενεάν προφορικήν μεταβίβασιν τής διδασκαλίας τών Πατέρων τής Έκκλησίας. Έν τή παρόδω τών αιώνων αί ίεραί παραδόσεις διευτυπώθησαν εις γραπτά κείμενα, εις ά και άνευρίσκονται πλέον.», Χριστιανός 21 (1981) 68-71, σ. 68-69. Πβ. ά. 65 §7-8, 66 §4, 68 §3 του Καταστατικού Χάρτου τής Έκκλησίας τής Κύπρου, καθώς και ά. 1 του Παραρτήματος Β' («Έκκλησιαστικό Ποινικό Δίκαιο»): Κονιδάρης, Καταστατική Νομοθεσία (έ.ά. σημ. 10), σ. 309-310, 312, 316, 349.

³⁸ Πβ. ά. 130 §2 Καταστατικού Νόμου τής Έκκλησίας τής Κρήτης (Ν. 4149/1961): Κονιδάρης, Θεμελιώδεις διατάξεις (έ. ά. σημ. 23), σ. 317, και ά. 16 §3 Καν. 1/2013 «Περί Έφημερίων και Διακόνων» (ΦΕΚ 65/Α'/12-03-2013): Λιαρμακόπουλος Α., Κανονισμοί Έκκλησίας Κρήτης, έκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα, 2016, σ. 27 κέξ.

³⁹ Ως προς τό μη έπιτρεπτόν τής έν τώ κόσμω διανυκτερεύσεως μοναχών βλ. καν. 46 Πενθέκτης (ΑCO ΙΙ.2.4.43²⁸⁻²⁹).

⁴⁰ Κατ' οίκονομίαν και ούχι κατ' ακρίβειαν του καν. 6 τής Δ' Οικ. Συνόδου θεωρείται ή άνάκληση ίερομονάχου προς άνάληψη έκκλησιαστικής ύπηρεσίας σε θέση προσωρινού έφημερίου ένορίας, όπως άναγνωρίζει και ή νομολογία, βλ. ΣτΕ 2310/2008: «5. ...μη

του ἱερομονάχου (περιλαμβανομένου στοὺς ἀγάμους τοῦ ἄ. 37 §2 ΚΧΕΕ: ἄ. 2 §3 Καν. 230/2012) ὡς προσωρινῷ ἐφημερίου-ἱεροκήρυκος ἐνοριακοῦ ναοῦ, δηλ. ἡ ἀνάθεση σ' αὐτὸν ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας ἐκτὸς μονῆς⁴¹, πράξη ποὺ δικαιολογεῖται, μόνον ὅταν τὴν ἀπαιτοῦν οἱ πνευματικὲς ἀνάγκες μιᾶς ἐνορίας (ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012), ἀδιαφόρως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐφημεριακῶν θέσεων (ἄ. 3 Καν. 230/2012), οἱ ὁποῖες προβλέπονται γιὰ τὴν συγκεκριμένη ἐνορία βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπαγομένων σ' αὐτὴν οἰκογενειῶν⁴². Ἐκτὸς ὅμως τῆς ὑπάρξεως πνευματικῶν ἀναγκῶν, ὁ διοριζόμενος ὡς προσωρινὸς ἐφημέριος ἱερομόναχος ἀπαιτεῖται, ὅπως τονίζει ἡ διάταξη, νὰ εἶναι κατάλληλος γιὰ τὴν κάλυψή τους. Ἐπομένως οἱ δύο ἀπαραίτητες προϋποθέσεις, ἡ διαπίστωση τῶν ὁποίων ὑπάγεται στὴν ἀπόλυτη διακριτικὴ ἀρμοδιότητα τοῦ μητροπολίτη, εἶναι ἡ ὑπαρξη πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐνορίας καὶ ἡ καταλληλότητα τοῦ ἱερομονάχου πρὸς κάλυψιν αὐτῶν.

Ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης παραθέτει ἐνδεικτικὴ ἀπαρίθμηση τῶν πνευματικῶν καθηκόντων τοῦ διοριζομένου ἱερομονάχου ὡς προσωρινῷ ἐφημερίου-ἱεροκήρυκος, ὅπως εἶναι τὸ κήρυγμα, ἡ ἐξομολόγηση, ἡ κατηχητικὴ διακονία καὶ τὰ παρόμοια. Ἡ κάλυψη τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν ἀποτελεῖ καὶ τὸν δικαιολογητικὸ λόγον (ratio legis) τῆς θεσπίσεως τῆς ἐξεταζομένης διατάξεως. Γι' αὐτὸ ὁ μητροπολίτης ἀσκώντας τὴν διοικητικὴ ἐξουσία του ἀναθέτει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὰ πνευματικὰ αὐτὰ καθήκοντα στὸν ἱερομόναχο.

5. Προσωρινὸς ἐφημέριος. Στὴν ἀνωτέρω περίπτωσι (ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012) ὁ ἱερομόναχος διορίζεται προσωρινῶς κατὰ τὴν διακριτικὴ εὐχέρεια τοῦ μητροπολίτη, ἀνεξαρτήτως ἂν ὑπάρχει κενὴ ἐφημεριακὴ θέση ἢ συνεφημέριος⁴³ (τακτικὸς ἢ καὶ προσωρινός). Κατὰ δὲ τὸ ἄ. 19 §2

δυνάμενοι (sc. οἱ ἱερομόναχοι) συνεπεία τῆς τοποθετήσεώς των αὐτῆς ὡς προσωρινῶν ἐφημερίων νὰ καταστοῦν μόνιμοι ἐφημέριοι. Τοῦτο διότι οἱ ἱερομόναχοι ἐγκαταβιώνουν ὑποχρεωτικὰ εἰς τὴν ἱερά μονὴ τῆς μετανοίας τους, τὴν ὁποία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐγκαταλείπουν παρὰ μόνον «διὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν», κατὰ τὴν κρίση ἀποκλειστικῶς τοῦ οἰκείου μητροπολίτου ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακληθοῦν, ὅποτεδήποτε, εἰς τὴν μονὴν τῆς μετανοίας τους, αἰρομένης τῆς κατ' οἰκονομίαν χορηγηθείσης εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸν οἰκεῖο μητροπολίτη σχετικῆς ἀδείας ἐξόδου τους ἀπὸ τὴν μονή (βλ. ΣτΕ 1753/2008, 535/1938).», Νομοκανονικὰ 7/2 (2008) 130-135, σ. 132.

⁴¹ Παναγιωτᾶκος, *Δίκαιον μοναχῶν*, σ. 145-146.

⁴² Στὸ ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012 ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης ὀνομάζει τὸν διοριζόμενον ἱερομόναχο «προσωρινὸ ἐφημέριο-ἱεροκήρυκα», ἀποκλείοντας τὴν σύγχυσι πρὸς τοὺς τακτικὸς ἱεροκήρυκας τοῦ ἄ. 21 Καν. 230/2012. Βλ. Τρομπούκης, *Περιφερειακὴ ὀργάνωσι*, I, §18, σ. 163-170· Ἰατροῦ Γ., «Παρατηρήσεις τῆς ΣτΕ 4146/2013», *Νομοκανονικὰ* 12/2 (2014) 148-151. Βλ. καὶ ΣτΕ 1753/2008: «...(sc. ὁ ἱερομόναχος) διορίσθηκε σὲ κενὴ ὀργανικὴ θέση ἐφημερίου... ὡς προσωρινὸς ἐφημέριος, τοῦ ἀνατέθηκαν δὲ ἀπὸ λειτουργικῆς ἀπόψεως καὶ καθήκοντα ἱεροκήρυκα, δὲν διορίσθηκε, ὅμως, καὶ σὲ κενὴ θέση ἱεροκήρυκα...», *Ἐκκλησία* 86 (2009) 179-184, σ. 181· *Νομοκανονικὰ* 7/2 (2008) 123-129, σ. 126.

⁴³ Αὐτὸ προβλεπόταν ρητῶς ἐν ἄ. 51 §6 ΑΝ 2200/1940, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἱερομόναχος διορίζετο ὡς «προσωρινὸς ἐφημέριος ἢ συνεφημέριος».

Καν. 230/2012 ό ιερομόναχος διορίζεται⁴⁴ προσωρινώς αναπληρώνοντας ήδη υπάρχουσα αλλά κενωθείσα έφημεριακή θέση, δηλ. σε περίπτωση χηρευούσης οργανικής θέσεως και μέχρι της πληρώσεως αυτής υπό τακτικού έφημερίου (ά. 4 §4 Καν. 230/2012) αλλά και σε περίπτωση κενωθείσης θέσεως λόγω άφυπηρετήσεως του πρώην έφημερίου κατόπιν διαπιστώσεως άνικανότητας προς έπιτέλεση των έφημεριακών καθηκόντων του (ά. 14 §2 Καν. 230/2012)⁴⁵. σε άμφότερες τις περιπτώσεις αυτές ό μητροπολίτης τοποθετεί στις κενωθείσες θέσεις προσωρινούς έφημερίους άλλ' όχι άποκλειστικώς ιερομόναχους, όπως προκύπτει από την διατύπωση της διατάξεως («ώς προσωρινοί έφημέριοι είναι δυνατόν να διορίζονται έπίσης ιερομόναχοι...»), δηλαδή δύναται να διορίσει ως προσωρινούς και έγγάμους⁴⁶ ή μη μοναχούς άγάμους⁴⁷ (στούς όποιους δέν άφορā το ά. 19 §2 Καν. 230/2012 και οί εκείσε άναφερόμενες προϋποθέσεις και τά παραπεμπόμενα καθήκοντα).

6. Πνευματικά καθήκοντα. Ως προς τις άρμοδιότητες του ιερομόναχου ως προσωρινού έφημερίου, το ά. 19 Καν. 230/2012 ως ειδική περι ίερομόναχων διάταξη (*lex specialis*) υπερισχύει του ά. 8 Καν. 230/2012 (το όποιο άναφέρεται στα καθήκοντα του έφημερίου), κατά την γενική άρχή: *lex specialis derogat legi generali*⁴⁸. Έπομένως, άν και τά γενικά καθήκοντα του έφημερίου περιλαμβάνουν την «άσκηση της λειτουργικής, της πνευματικής και της γενικότερης ποιμαντικής διακονίας» (ά. 8 §1 Καν. 230/2012), ή ιδιότητα ώστόσο του κεκαρμένου πρεσβυτέρου ως προσωρινού

⁴⁴ Έλέγχεται και του ά. 19 §2 Καν. 230/2012 ή κανονικότητας, δηλ. άν ή κατά την έννοιαν της μοναχικής παραδόσεως χρεία άναγκαία θεμελιώνεται υπό των ά. 4 §4 και 14 §2 Καν. 230/2012, ώστε να άνακληθει ιερομόναχος εκ της μονής του· ώστόσο ή Εισηγητική Έκθεση του Καν. 230/2012 τονίζει ότι ό ιερομόναχος άνήκει εις την ιεράν μονήν της μετανοίας του και ή κανονική αυτή άρχή διαχέεται εις πāσαν περίπτωση εις τās διατάξεις του κανονισμού (Τσακουμάκας Π., «Εισηγητική Έκθεση επί του σχεδίου Κανονισμού περι Έφημερίων», *Έκκλησία* 90 (2012) 158-164, σ. 161).

⁴⁵ Ανδρουτσόπουλος, *Κανονισμοί έφημερίων*, σ. 344· Τρομπούκης, *Περιφερειακή όργάνωση*, I, §27, σ. 256.

⁴⁶ Ό γάμος του έγγάμου (κατά τον ΚΧΕΕ και τις έκκλησιαστικές διατάξεις) νοείται ως ό υπό του ά. 1367 §1 ΑΚ (τροπ. ά. 1 Ν.1250/1982 (ΦΕΚ Α'/46/07-04-1982): *Χριστιανός* 21 (1981) 52-53) προβλεπόμενος με ίερολογία από ιερέα (cor. πρεσβύτερο ή έπίσκοπο) της Ανατολικής Όρθοδόξου Έκκλησίας.

⁴⁷ Ό μητροπολίτης είχε δεσμία άρμοδιότητα να προκρίνει τούς έγγάμους έναντι των άγάμων σε θέση προσωρινού έφημερίου κατά το ά. 65 §4 ΑΝ 1369/1938: «Εις τās κενās οργανικές θέσεις και μέχρι της κατά νόμον πληρώσεως αυτών δια τακτικών Έφημερίων, ό Μητροπολίτης τοποθετεί προσωρινόν Έφημέριον εκ των έγγάμων, μόνο δε έλλείψει τούτου δύναται να τοποθετήσει και άγαμον.»

⁴⁸ Πβ. D.50.17.80: «*In toto iure generi per speciem derogatur et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.*», CIC 1/2.922· B.2.3.80: «*Τά ιδικά των γενικών επικρατέστερα.*», ΒΤ, σ. 56³· Κωνσταντίνος Άρμενόπουλος, *Πρόχειρον Νόμων ή Εξάβιβλος*, 1.1.12 και Παράρτημα 2.18-19: Heimbach G., *Const. Armenopuli Manuale Legum sive Hexabiblos*, Lipsiae, 1851, σ. 26 και 782 (πβ. Πιτσάκης Κ., *Κωνσταντίνου Άρμενοπούλου Πρόχειρον Νόμων ή Εξάβιβλος*, [Βυζαντινά και Νεοελληνικά Κείμενα, 1], έκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1971, σ. 16 και 368).

έφημερίου κατά τὸ ἄ. 19 Καν. 230/2012 τὸν ὑποχρεώνει νὰ «περιορίζεται ἀποκλειστικῶς στὰ πνευματικὰ καθήκοντα», τῶν ὁποίων προαναφέρθηκε ἡ ἐνδεικτικὴ ἀπαρίθμηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νομοθέτη (κήρυγμα, ἐξομολόγηση, κατηχητικὴ διακονία κττ.).

Ἐφόσον ὁμῶς πρόκειται περὶ καθηκόντων, εὐλόγως ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα: γιατί ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης ἐμφανίζεται τόσο ἐλαστικὸς ἀπέναντί του, ὥστε νὰ τοῦ ἀναθέτει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰ πνευματικὰ καθήκοντα τῆς ἐνορίας; Εὐεξήγητον ὁμῶς τὸ ζήτημα τυγχάνει λόγῳ τῆς διπλῆς ιδιότητος τοῦ ἱερομονάχου· ἡ σύμπτωση στὸ αὐτὸ πρόσωπο τῆς ιδιότητος τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ μοναχοῦ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ὁ φορέας τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος νὰ τηρεῖ ἀπαρασαλεύτως τὶς νομοκανονικὲς ὑποχρεώσεις τὶς ἀπορρέουσες ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ιδιοτήτων αὐτῶν. Ἐπομένως ἡ εἴσοδος τοῦ μοναχοῦ στὸν κλῆρο ἢ τὸ ἀνάστροφο δὲν τὸν ἀπαλλάσσει τῆς ὑπεξουσιότητος ἐναντι τῆς μονῆς του⁴⁹, ἀφοῦ ἀκόμη καὶ ἡ διὰ χρείαν ἀναγκαίαν προσφορὰ ἐκκλησιαστικῆς διακονίας ἐκτὸς μονῆς, ὅπως λογίζεται ἡ θέση τοῦ προσωρινοῦ ἐφημερίου κατά τὸ ἄ. 19 Καν. 230/2012, εἶναι πάντοτε ὑπὸ τὴν μορφή τῆς πλήρους προσωρινότητος καὶ ἐνόσω διαρκεῖ αὐτὴ ἡ «ἀναγκαία χρεία»⁵⁰, ἐνῶ ὑπάγεται συγχρόνως ὡς πρὸς τὰ μοναχικὰ του καθήκοντα ἀποκλειστικῶς στὴν μονή, στὸ μοναχολόγιο τῆς ὁποίας διατελεῖ ἐγγεγραμμένος· ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιτελεῖ ἄνευ ἀντιρρήσεως καὶ δὴ κατὰ προτεραιότητα τὰ ὑπὸ τῆς μονῆς ἀνατιθέμενα σ' αὐτὸν διοικητικὰ καθήκοντα, ὅπως π.χ. τοῦ ἡγουμένου⁵¹ ἢ τοῦ ἡγουμενοσυμβούλου, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰ διακονήματα⁵², ὅπως π.χ. τοῦ

⁴⁹ Παναγιωτᾶκος, *Δίκαιον μοναχῶν*, σ. 172· Καράμπελας Λ., «Γνωμοδότησις 13/1969», *Ἐφημερίς Ἑλλήνων Νομικῶν* 37 (1970) 363-366, σ. 365· ΕφΑθ 90/1954: «...καὶ ὅταν ὁ μοναχὸς λάβῃ ἐκκλησιαστικὸν ὑπόρρημα (διακόνου, ἐφημερίου) θεωρούμενος καὶ (ad. ἱεροδιάκονος ἢ) ἱερομόναχος, δὲν λύεται τοῦ μοναχικοῦ δεσμοῦ...», ΝοΒ 2 (1954) 376-378, σ. 377. Βλ. καὶ σημ. 35 supra.

⁵⁰ Τρωϊάνος-Πουλῆς, *Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο*, §4.4.4, σ. 250, καὶ §7.3.3, σ. 489· Παναγιωτᾶκος, *Δίκαιον μοναχῶν*, σ. 172.

⁵¹ Βλ. τοιαύτη περίπτωση π.χ. ἐν ΣτΕ (ΕΑ) 1023/2006.

⁵² Παναγιωτᾶκος, *Δίκαιον μοναχῶν*, σ. 139, 384 κέξ.: deMeester P., *De monachico statu iuxta disciplinam byzantinam*, [Codificazione canonica orientale. Fonti, 2/10], Roma, 1942, σ. 21 κέξ. Βλ. ΠολΠρωτΘεσ 5657/2009 (ἀναφερομένη ὁμῶς σὲ περὶ ἡσυχαστηρίου ὑπόθεσης): «Ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς ἀσκήσεως τοῦ μοναχοῦ μέσα στὴ μονὴ γεννῶνται ἀπὸ τὴν ὑπόσχεση τῆς ἰσόβιας ὑπακοῆς διάφορες ὑποχρεώσεις μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἐργασία γιὰ τὴ μονή. Εἰδικότερα, ὁ καρεὶς μοναχὸς ὀφείλει νὰ ἀπασχολεῖται καὶ νὰ ἐκτελεῖ τὴν ἐργασία (ἢ διακόνημα κατὰ τὴ σχετικὴ μοναστικὴ ὀρολογία), ὅποιο δηλαδὴ ἔργο τοῦ ἀναθέτει ὁ ἡγούμενος ἢ ὁ προεστὸς (leg. προεστῶς) τῆς μονῆς κατὰ ἀνέλεγκτη αὐτοῦ ἀρμοδιότητα. Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ «διακόνημα» κάθε μοναχοῦ δὲν συνιστᾷ παροχὴ ἐξαρτημένης ἐργασίας, συνεπῶς ἢ συντήρηση τοῦ μοναχοῦ ἐντὸς τῆς μονῆς δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἔχει τὴν ἐννοια ἀνταποδόσεως ἐναντι τῶν προσφερόμενων ὑπηρεσιῶν. Ὅποιαδήποτε ἐργασία ἐντασσόμενη στὰ μοναχικὰ καθήκοντα ὅσο εἰδικευμένη καὶ ἂν εἶναι ἔχει πάντα τὴν ἐννοια τῆς ὑπακοῆς πρὸς τὰ (cor. τὸν) προεστῶτα... Εἶναι σαφὲς ὅτι ἡ ἐννοια τῆς

έφημερίου του ναού της μονής, κατά τὰ γενικῶς ὀριζόμενα στὸ ἄ. 39 §4 ΚΧΕΕ, δηλ. τοὺς ἱεροὺς κανόνες, τὶς μοναχικὲς παραδόσεις, τοὺς νόμους τοῦ κράτους καὶ τὸν Ἑσωτερικὸ Κανονισμὸ λειτουργίας τῆς μονῆς (τυπικόν). Ἄρα ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης λίαν εὐστόχως περιορίζει τὸν ἱερομόναχο ἀποκλειστικῶς στὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα πνευματικὰ καθήκοντα, ἐφόσον ἡ ἀνάθεση πλειόνων καθηκόντων ὄχι μόνον θὰ ἦταν ἀπάδουσα πρὸς τὶς μοναχικὲς παραδόσεις (καὶ ἀντίθετη πρὸς τὶς κατὰ τὴν κουρά του δοθεῖσες ἐπαγγελίες) ἀλλὰ καὶ θὰ κατέληγε δυσβάστακτο ἄχθος, καθότι στὰ ἤδη πρωτεύοντα μοναστικά καθήκοντά του θὰ ἐπιβάλλονταν καὶ τὰ ἐκ τῆς προσωρινῆς ἐφημεριακῆς θέσεως σὲ ἐνορία. Ἡ ἱερωσύνη του εἶναι μὲν ὑπερτέρα πασῶν τῶν ιδιοτήτων, ἀλλ' ὅμως ἀξιωματικῶς εἶναι ὅτι ἡ ἱερωσύνη τῶν ἱερομονάχων ὡς μὴ ἀπολελυμένη οὐδέποτε ἀναφέρεται σὲ ἐνοριακὲς ἀνάγκες (ὅπως τῶν μὴ μοναχῶν ἐφημερίων [ἄ. 2§4 καὶ 1§1 Καν. 230/2012]) ἀλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον στὴν «κάλυψη τελετουργικῶν ἀναγκῶν τῆς ἱεραῆς μονῆς, στὸ μοναχολόγιο τῆς ὁποίας εἶναι ἐγγεγραμμένοι ὡς μοναχοί», ὅπως propter paritatem rationis προκύπτει ἐκ τοῦ ἄ. 20 §2 Καν. 230/2012⁵³. Ἄρα ἡ θεωρουμένη ἀναγκαία χρεία λειτουργικῶν ἀναγκῶν θὰ καλυφθεῖ ὑπὸ ἄλλου πρεσβυτέρου καὶ ὄχι ὑπὸ ἱερομονάχου, τοῦ ὁποίου ἡ ἱερωσύνη ἀναφέρεται σὲ ἀνάγκες ἀποκλειστικὰ τῆς μονῆς του καὶ οὐδέποτε ἐνορίας.

ἐξαρτήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου προϋποθέτει, ὄχι μόνο σύμβαση μεταξὺ ἐργοδότη καὶ ἐργαζομένου, ἀλλὰ καὶ νομικὴ ἐξάρτηση ἢ ὁποία ἐπίσης δὲν ὑπάρχει, ἀφοῦ τὸ «διακονήμα» ἐκτελεῖται ἀπὸ τὸ μοναχὸ χωρὶς μισθὸ ὑπὸ καθεστῶς ἐθελοντισμοῦ καὶ ἐλευθερίας στὰ πλαίσια τῶν μοναχικῶν ἐπαγγελιῶν πὸν ἐκούσια καὶ ἐλεύθερα ἔδωσε ὁ μοναχὸς μὲ σκοπὸ τὸν ἁγιασμὸ του καὶ τὴν πνευματικὴ του προκοπή. Γιὰ αὐτὸ ἄλλωστε καὶ τὰ διακονήματα καλοῦνται «ἄγια» καὶ ὁ μοναχὸς πὸν τὰ ἐκτελεῖ «διακονητής». Σὲ καμιά περίπτωση δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ὁ μοναχὸς δωρίζει τὴν ἐργασία του στὴ μονή... κατὰ τὴν ἐννοια τῶν ἄρθρων (cor. τοῦ ἄρθρου) 496 ΑΚ, διότι ἡ ἐκτέλεση τοῦ διακονήματος δὲν ἐναπόκειται στὴ διάκρισή του οὔτε ἄλλωστε δικαιούται νὰ διαπραγματευτεῖ μὲ τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς... τὴν ἀνάληψη τοῦ διακονήματός του. Ἡ ἀνάληψη τοῦ διακονήματος ἀποτελεῖ γιὰ τὸν μοναχὸ ἢ τὴ μοναχὴ μετὰ τὴν ἐκούσια προσχώρησή του στὸ μοναχικὸ βίον, κανονικὴ καὶ νόμιμη ὑποχρέωσή του, ἢ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὴν, περὶ μοναχισμοῦ, Τερά Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελεῖ σαφῆ ἐκδήλωση τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας τῆς ὑπακοῆς.», Ἀρμενόπουλος 64 (2010) 422-426, σ. 424-425. Πβ. περὶ διακονημάτων ἐν ἄ. 91-92 ΚΧΑΟ: Κονιδάρης, Θεμελιώδεις διατάξεις (ἔ. ἄ. σημ. 23), σ. 389-390.

⁵³ Ἡ ΣτΕ 3240/2015 (Νομοκανονικὰ 14/1 (2016) 135-141, σ. 139) ἀναφέρεται ὅμως περὶ τοῦ προέχοντος χαρακτήρα τῆς μοναχικῆς ιδιότητος τῶν ἱερομονάχων. Περὶ συστατικῆς ἐρμηνείας (interpretatio restrictiva) τοῦ ὅρου «ἄγαμοι» (sc. μοναχοὶ διάκονοι) τοῦ ἄ. 20 §2 Καν. 230/2012 βλ. σημ. 25 supra. Ἐπ'ἀνοδο στὴν κανονικότητα περὶ μὴ ἀπολελυμένης χειροτονίας (καν. 6 τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου) συνιστᾶ ἡ ἀπάλειψη τῆς ἀριδήλου ἀντικανονικῆς διατάξεως περὶ χειροτονίας διακόνου «διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Μητροπόλεως» (ἄ. 52 §3 ἐδ. β' Καν. 2/1969 [Τρωϊᾶνος-Παπαγεωργίου, Θρησκευτικὴ νομοθεσία, σ. 607] < ἄ. 27 Ν. 671/1943 < ἄ. 63 §6 ΑΝ 2200/1940 < ἄ. 87 §4 ΑΝ 1369/1938). Περὶ διακόνων βλ. Τρομπούκης, Περιφερειακὴ ὀργάνωση, I, §28, σ. 258-259.

Ἡ λεπτομερῆς ὡστόσο ἐξέταση τῆς ἱστορίας τοῦ ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012 ἀποκαλύπτει περαιτέρω νομικά ζητήματα ὡς πρὸς τὸ εὖρος τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν καλυπτομένων ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου ὡς προσωρινῶ ἐφημερίου. Τὸ ἄ. 51 §6 ΑΝ 2200/1940 ἐπέβαλλε ὁ ἱερομόναχος νὰ «περιορίζεται εἰς τ' ἀνωτέρω πνευματικὰ καθήκοντα καὶ τὴν τυπικὴν διεξαγωγὴν τῶν καθ' ἡμέραν ἀκολουθιῶν», ἀντιδιαστελλομένων ἔτσι τῶν καθ' ἡμέραν λειτουργικῶν καθηκόντων⁵⁴ πρὸς «τὸ κήρυγμα, τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν κατηχητικὴν διακονίαν καὶ τὰ παρόμοια». Αὐτὸ ἐνδεχομένως νὰ ἔχει βαρύνουσα σημασία ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεία τοῦ ἄ. 19 Καν. 230/2012, ὅπου ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης ἔχει πιά ἐξοβελίσει «τὴν τυπικὴν διεξαγωγὴν τῶν καθ' ἡμέραν ἀκολουθιῶν»⁵⁵, ὥστε ὁ ἱερομόναχος ἔτσι νὰ «περιορίζεται ἀποκλειστικῶς στὰ ἀνωτέρω πνευματικὰ καθήκοντα» (argumentum e silentio). Ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ χωρίου καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς συγκρίσεως μὲ τὴν παλαιότερα διατύπωση συνάγεται ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης εἴτε ἔχει ὡς σκοπὸ τὸν παραπλέον περιορισμὸ

⁵⁴ Πβ. τὴν ἀπαρίθμηση τοῦ ἄ. 8 §2α' Καν. 230/2012. Κατὰ τὶς ἀποκρίσεις τοῦ Πέτρου Χαροφύλακος (βλ. Λιαρμακόπουλος, *Monachi*, §5 σημ. 94) δὲν δύναται ἱερομόναχος νὰ εὐλογήσῃ γάμο ἀλλ' οὔτε καὶ γάμος νὰ εὐλογηθῇ σὲ ναὸ μονῆς (ΠΠ 5.369 [PG 119.1093B]: Benešević V., *Otvety Petra Hartofilaksa*, [Mémoires de l'Académie impériale des sciences de St.-Petersbourg, 8^e série. Classe historico-philologique, 8/14], St. Pétersbourg, 1909, σ. 5· πβ. καθάρσιον ἱερομονάχου, ὁ ὁποῖος (ἐκτὸς τῶν ἄλλων) εὐλόγησε τρίγαμον: CFHB 19/3.588 (§268): Ροδόπουλος, *Ἐπιτομή*, σ. 130). Πιθανὸν βέβαια νὰ ὑπάρχει πρωθύστερο σχῆμα, δηλ. τὸ δεύτερο νὰ ἀποτελέσει αἰτία τοῦ πρώτου. Ὡστόσο ἀποκρίνεται ἔτσι ἀναλογιζόμενος ἴσως τὴν νομικὴ ἀρχή: *nemo dat quod non habet* (D.50.17.54: «*Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet.*», CIC 1/2.960: B.2.3.54: «Οὐδεὶς πλέον δίκαιον εἰς ἕτερον μεταφέρειν δύναται, παρ' ὃ αὐτὸς εἶχεν.», ΒΤ, σ. 54¹⁻²)· πβ. ὅτι ὁ Βαλσαμών (ΠΠ 3.312) ἀπαριθμῆι μόνον ἱερομονάχους ὡς δυναμένους νὰ τελέσουν κουρά, ἐκ δὲ τῆς παραδόσεως τοῦ ψευδο-Νικηφόρου τὴν ἀπόκριση 197: «Ὁ μὴ ἔχει τις, οὐ δύναται ἐτέρῳ δοῦναι: ὁ μικρόσχημος οὐν πῶς ἂν δῶ τινὶ τὸ μέγα σχῆμα;», Pitra J.-B., *Iuris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta*, II, Romae, 1868, σ. 346· βλ. καὶ τὴν ὑπὸ Ἰωάσαφ Ἐφέσου (†1437) ἐρωταπόκριση 18: Κορακίδης Α., *Ἰωάσαφ Ἐφέσου (Ἰωάννης Βλαδύντερος)*, ἐκδ. Παναγόπουλος, Ἀθήναι, 1992, σ. 224¹⁶¹-225¹⁶⁶· πβ. ἀντιστοίχως δὲ τὴν ἀπαγόρευση τελέσεως μοναχικῆς κουρᾶς ὑπὸ κοσμικοῦ πρεσβυτέρου: «Οὐδὲ ὁ κοσμικὸς παπᾶς κουρεύει καλόγηρον... πῶς γὰρ δώσης ἐτέρῳ ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἔχεις ἐσύ;», Θέμελης Χ., «Νομοκάνων Παλαιστίνος (ἐξομολογητᾶριον τοῦ ΙΗ' αἰ.)», ΑΕΚΔ 8 (1953) 239· πβ. *mutatis mutandis* τὴν ἀρχὴν τοῦ Κυπριανοῦ Καρχηδόνας: «τίς δὲ δύναται δοῦναι ὅπερ αὐτὸς οὐκ ἔχει...;», Joannou, *Discipline générale antique*, II, σ. 310⁷⁻⁸ (: *Epistula* 70.2.3: «*Quis autem potest dare quod ipse non habeat...?*», CCSL 3/3.509⁶²⁻⁶³· περὶ τῆς συνοδικῆς ἐπιστολῆς βλ. Μενεβίσογλου Π., *Ἱστορικὴ εἰσαγωγή εἰς τοὺς κανόνας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Στοκχόλμη, 1990, §31, σ. 615-628), ἢ τὸ περὶ βαπτίσματος τοῦ Tertullianus, *De baptismo*, 17.2: «*quod enim ex aequo accipitur ex aequo dari potest*», CCSL 1.291⁶⁻⁷. Βλ. Παναγιωτάκος, *Δίκαιον μοναχῶν*, σ. 82 σημ. 4· Milaš, *Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, σ. 945 σημ. 1. Περὶ τῶν ἀποκρίσεων Πέτρου καὶ ψευδο-Νικηφόρου βλ. Τρωϊάνος, *Πηγές*, § 5.7, σ. 341, καὶ §4.6.14, σ. 210-211 ἀντιστοίχως.

⁵⁵ Αὐτὴ ἡ παράλειψη δηλοῦται καὶ ἐν ἄ. 39 §6 in fine Καν. 2/1969, ὅπου ἐπισημαίνεται ἐν παρενθέσει: «ἄρθ. 51 παρ. 6 Α.Ν. 2200/1940 ἐν μέρει» (Τρωϊάνος-Παπαγεωργίου, *Θρησκευτικὴ νομοθεσία*, σ. 594).

τοῦ ἱερομονάχου μόνο στὰ ἐν λόγω πνευματικὰ καθήκοντα (πβ. ἄ. 8 §2 περ. α' ἐδ. β' καὶ περ. β', Καν. 230/2012) ἐξαιρουμένων καὶ αὐτῶν τῶν λειτουργικῶν εἴτε ἔκρινε ὡς περιττεύοντα πλεονασμὸ τὴν ἀναφορὰ στὴν «τυπικὴν διεξαγωγὴν τῶν καθ' ἡμέραν ἀκολουθιῶν»⁵⁶ θεωρώντας τὴν ὡς περιεχομένη στὰ ἀνωτέρω ἐνδεικτικῶς ἀπαριθμούμενα πνευματικὰ καθήκοντα καὶ ὡς προφανῶς ὑπονοουμένη ὑπὸ τῆς συναπτῆς πρὸς αὐτὰ φράσεως: «καὶ τὰ παρόμοια»⁵⁷. Δέον ὅμως νὰ προκριθεῖ ἡ πρώτη ἐκδοχή, καθότι ἀπὸ τὴν συστηματικὴ ἐρμηνεία τοῦ Καν. 230/2012 διαφαίνεται ὁ ἔντονος σεβασμὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νομοθέτη πρὸς τὰ μοναχικὰ θέσμια⁵⁸ συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιταγὴ τοῦ ΚΧΕΕ (βλ. §4 supra), καθὼς ἐξ αὐτῆς ἀπορρέει καὶ ἡ θέσπιση εἰδικῆς διατάξεως περὶ τοῦ ἱερομονάχου ὡς προσωρινοῦ ἐφημερίου καὶ ἡ τάση ὄχι μόνον ἀποφυγῆς ἀναθέσεως σ' αὐτὸν τῶν ἐφημεριακῶν καθηκόντων ἀλλ' ἀντιθέτως ἀπαλλαγῆς αὐτοῦ ἀπὸ τὰ περισσότερα ἐφημεριακὰ καθήκοντα καὶ περιορισμοῦ τοῦ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον στὰ ἐνδεικτικῶς ἀπαριθμούμενα πνευματικὰ, τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἄλλως ἀδυναμία ἐκπληρώσεως. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς λοιπὸν νομοθέτης εἰσάγει τὴν ἐξαιρετικὴ ρύθμιση τοῦ ἄ. 19 Καν. 230/2012 σκοπεύοντας στὸ νὰ ἀποφύγει τὴν ἔτι περαιτέρω ἐπιβάρυνση τοῦ ἱερομονάχου⁵⁹, ὁ ὁποῖος ὡς μὴ ἀπολελυμένως χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος διακονεῖ γιὰ τὴν «κάλυψη τελετουργικῶν ἀναγκῶν τῆς ἱερᾶς μονῆς» (πβ. ἄ. 20 §2 Καν. 230/2012), στὴν ὁποῖαν ἀνήκει καὶ τῆς ὁποίας τὰ λειτουργικὰ διακονήματα ἔχουν προτεραιότητα ἐναντι πάντων τῶν ἐξωμοναστηριακῶν, γιὰτὶ εἰδάλλως θὰ ἀνέκυπτε μείζον πρόβλημα δυσλειτουργίας τῆς μονῆς (στὴν ὁποία προεχόντως ἀναφέρεται ἡ χειροτονία μοναχοῦ κατὰ τὸ ἄ. 9γ' Καν. 39/1972), καθὼς θὰ ὑπῆρχε ἀνυπέρβλητο κώλυμα καλύψεως τῶν τελετουργικῶν ἀναγκῶν τῆς, ἂν ὁ διοριζόμενος καὶ ὡς προσωρινὸς ἐφημέριος ἐνορίας εἶχε τὸ διακόνημα τοῦ ἐφημερίου τῆς μονῆς ἢ, τὸ δεινότατον, ἂν αὐτὸς ἦταν ὁ μόνος πρεσβύτερος τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος. Ὁ διορισμὸς ἐπομένως ὡς

⁵⁶ Ὁ Χριστοφιλόπουλος (*Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, σ. 190) ἀναφέρει αὐτὰ ὡς δύο διακεκριμένα καὶ μὴ ἀλληλοκαλυπτόμενα καθήκοντα: «...ἡ ἀρμοδιότης τοῦ ὡς ἐφημερίου ἢ συνεφημερίου περιορίζεται εἰς μόνον τὰ ἀνωτέρω πνευματικὰ καθήκοντα καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀκολουθιῶν».

⁵⁷ Ἐξ ἄλλου, ἐὰν ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης εἶχε σκοπὸ νὰ περιλάβει τὴν Θ. Λειτουργία καὶ τὶς ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου, προφανῶς θὰ τὸ ἀνέγραφε στὴν ἐνδεικτικὴ ἀπαρίθμηση, καθὼς τὸ πρῶτιστο ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ Θ. Λειτουργία, ἡ δεσπόζουσα θέση τῆς ὁποίας προκύπτει ἐκ τῆς εἰδικωτέρας περιγραφῆς τῶν ἐφημεριακῶν καθηκόντων τοῦ ἄ. 20 §2α' Καν. 230/2012.

⁵⁸ Τσακουμάκας, *Εἰσηγητικὴ Ἐκθεση* (ἔ.ἀ. σημ. 44), σ. 161· ἀξιοσημείωτον δ' ὅτι ἐν σ. 163 ἀναφέρεται ὁ διορισμὸς ἱερομονάχου κατὰ τὸ ἄ. 19 Καν. 230/2012 «διὰ τὴν διακονίαν τοῦ κηρύγματος, τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῆς κατηχήσεως» ἀνευ οὐδενὸς ἐτέρου στοιχείου.

⁵⁹ Πβ. ὅτι καὶ κατὰ τὴν *Εἰσηγητικὴ Ἐκθεση* τοῦ ΚΧΕΕ «εἰσῆχθησαν ἐνεργητικαὶ διατάξεις διὰ τὴν κανονικὴν ὀργάνωσιν τοῦ συγχρόνου μοναχισμοῦ.» (Τρωϊᾶνος-Παπαγεωργίου, *Θρησκευτικὴ νομοθεσία*, σ. 270, §9).

προσωρινού έφημερίου του ιερομονάχου καθίσταται ή έσχάτη λύση, αφού θά αποδεικνυόταν τελικά άκρως δυσχερής ό και κατά την νομολογία⁶⁰ λογιζόμενος «τεθνηκώς τῷ βίῳ» νά αναλάμβανε πλήρη καθήκοντα έφημερίου εν τῷ κόσμῳ· ...πῶς οὐκ ἄτοπον τὸν ἀποταξάμενον ταῖς τοῦ βίου φροντίσιν ἔτι τὸ τῶν φροντίδων φέρειν φορτίον καὶ τῷ ἐκεῖθεν βάρει πιέζεσθαι;⁶¹ Ἄρα ό μητροπολίτης μετὰ πάσης φειδούς και έφόσον έξήντησε τις άλλες δύο κατηγορίες προσωρινῶν έφημερίων (έγγάμων και μη μοναχῶν αγάμων), εἶναι δυνατόν νά καταλήξει στην «διὰ χρείαν ἀναγκαίαν» ανάκληση ιερομονάχου εκ τῆς μονῆς του και την ανάθεση σ' αὐτὸν αποκλειστικῶς τῶν ανωτέρω πνευματικῶν καθηκόντων μέχρι τῆς εκλείψεως τῶν ανωτέρω πνευματικῶν αναγκῶν.

7. Αποκλεισμός διοικητικῶν καθηκόντων. Επιβεβαίωση αὐτῆς τῆς συμμορφώσεως πρὸς τις μοναχικές παραδόσεις (ἄ. 39 §1 και §4 ΚΧΕΕ) ὑπὸ τοῦ εκκλησιαστικοῦ νομοθέτη εἶναι και ή περαιτέρω διευκρίνιση τοῦ ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012 (ή όποία επέκτείνεται και ὡς προϋπόθεση τοῦ ἄ. 19 §2), ὅτι ό ιερομόναχος ὡς προσωρινός έφημέριος έπιτελεῖ τὰ προμνησθέντα πνευματικά καθήκοντα «χωρὶς καμία ἀνάμειξη στὰ καθήκοντα και δικαιώματα τῶν τακτικῶν έφημερίων», καθότι διοικητικῶς ὑπάγεται στην μονή του, ἀπαλασσόμενος ἀπὸ ἐπιπλέον ἐπιβάρυνση με διοικητικά καθήκοντα τῆς ένορίας. Γι' αὐτὸ ή νομολογία έπιμένει ὅτι τὰ καθήκοντα τῶν ιερομονάχων ὡς προσωρινῶν έφημερίων «εἶναι ἀμιγῶς πνευματικά (κήρυγμα, έξομολόγηση, κατηχητική διακονία κ.τ.δ.), αφού ἀπαγορεύεται ρητῶς σὲ αὐτοὺς όποιαδήποτε ἀνάμειξη στὰ πάσης φύσεως διοικητικά καθήκοντα και δικαιώματα τῶν τακτικῶν έφημερίων»⁶². Η νομοθεσία έπομένως τοῦ επιφυλάσσει ὡς προσωρινού έφημερίου τόσο διακριτικό σύνδεσμο με την εν τῷ κόσμῳ ένορία, ὡστε «αὐτονόητο εἶναι»⁶³ –όπως διαγορεύει in fine τὸ ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012 εν εἶδει αὐθεντικῆς έρμηνείας τοῦ ίδίου τοῦ εκκλησιαστικοῦ νομοθέτη (interpretatio legalis) κατά την

⁶⁰ ΠολΠρωτΑθ 10197/1984: Ἑλληνική Δικαιοσύνη 26 (1985) 557-558, σ. 558· ΠρωτΜυτιλήνης 304/1949: ΑΕΚΔ 5 (1949) 49-50, σ. 50· ΠρωτΧαλκιδικῆς 90/1953: ΑΕΚΔ 8 (1953) 274-276, σ. 275. Πβ. Αποφθέγματα πατέρων: «Εγὼ πρὸς ἐκείνους ἀπέθανον τῷ κόσμῳ· νεκρὸς ζῶντα οὐ κληρονομεῖ.», PG 65.245D· «Λέγει αὐτοῖς ἄββᾶ Ποιμὴν· Εγὼ πρᾶγμα οὐκ ἔχω, ἀπέθανον γάρ. Ὁ δὲ νεκρὸς οὐ λαλεῖ.», SC 474.46-47 (§10.537-9 [πβ. PG 65.317C])· περὶ δὲ τῶν Αποφθεγμάτων πατέρων βλ. Παπαδόπουλος, Πατρολογία, III, §183, σ. 860-867. Βλ. και ΒΕΠΕΣ 53.161⁴⁵· PG 79.545AC. Βλ. Λιαρμακόπουλος, Monachi, §2 σημ. 28· σταχυολόγηση σχετικῶν χωρίων: Νικολαΐδης Εὐ., Περὶ τῆς μοναχικῆς ἀκτημοσύνης, Αθήναι, 1901, σ. 37 κέξ.

⁶¹ Ν. 5 Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ (Noailles P.– Dain A., *Les nouvelles de Léon VI le Sage*, Paris, 1944, σ. 29⁴⁶ [πβ. Τρωϊάνος Σ., *Οί Νεαρές τοῦ Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ*, εκδ. Ἡρόδοτος, Αθήνα, 2007, σ. 56⁴⁵⁻⁴⁷]).

⁶² ΣτΕ 3240/2015: Νομοκανονικά 14/1 (2016) 135-141, σ. 139.

⁶³ Τοῦτο σημαίνει ὅτι θά μπορούσε και νά παραλειφθεῖ ἀπὸ την διατύπωση τῆς διατάξεως, αφού ὡς αὐτονόητο συνάγεται εὐχερῶς εκ τῶν ανωτέρω. Περὶ αὐθεντικῆς έρμηνείας βλ. Φίλιος Π., Νομική μεθοδολογία, εκδ. Σάκουλας, Θεσσαλονίκη, 2011, §50, σ. 114-115.

γενική αρχή: *eius est interpretare legem cuius condere*⁶⁴— «ὅτι ὁ διοριζόμενος (sc. ἱερομόναχος) ὡς προσωρινὸς ἐφημέριος... δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πρόεδρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου τῆς ἐνορίας ἢ τῶν ἐνοριῶν, ὅπου διακονεῖ». Ἐφόσον οὐδόλως τοῦ ἀνατίθενται διοικητικὰ καθήκοντα⁶⁵, *eo ipso* ὁ ἱερομόναχος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διοριστεῖ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου σὲ θέση προέδρου ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου, ὅπως *expressis verbis* ἐπισημαίνει ὁ κανονισμὸς ἀλλὰ καὶ τονίζει ἡ νομολογία⁶⁶. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς λοιπὸν

⁶⁴ πβ. C.1.14.12.3: «*Si enim in praesenti leges condere soli imperatori concessum est, et leges interpretari solum dignum imperio esse oportet.*», CIC 2.68: B.2.6.17 (BT, σ. 77¹⁰⁻¹¹). Augustinus Triumphus Anconitanus, *Summa de potestate ecclesiastica*, Romae, 1584, σ. 353. Βλ. Χριστοφιλόπουλος, *Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, §27, σ. 101.

⁶⁵ Ἡ προεδρία τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου ὑπάγεται στὰ διοικητικὰ καθήκοντα: βλ. ΣτΕ 507/1983: «...ἀνατίθενται εἰς αὐτὸν (sc. τὸν ἐφημέριο) καὶ καθήκοντα διοικήσεως τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς ἐνορίας, ὡς ὅτι οὗτος τοποθετεῖται (ἄ. 37 §8 Ν.590/1977) καὶ ὡς ἱερατικὸς (leg. ἱερατικῶς) προϊστάμενος τούτέστι πρόεδρος τοῦ οἰκείου ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου, ὁπότε ἀποκτᾶ παραλλήλως καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ διοικοῦντος τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς ἐνορίας ὀργάνου.», Ἀρμενόπουλος 38 (1984) 58. Περὶ τοῦ ὅρου προϊστάμενος πβ. Γαλάνης I., *Ἑρμηνευτικὸ ὑπόμνημα στὶς δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολές*, [Critical approaches to the Bible, 1], ἐκδ. Ὀστρακον, Θεσσαλονίκη, 2014, σ. 218-220. Περὶ τῆς ποινικῆς εὐθύνης τοῦ Προέδρου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου ὡς ὑπαλλήλου κατὰ τὸ ἄ.13 ἐδ. α' ΠΚ βλ. Τρομπούκης, *Περιφερειακὴ ὀργάνωση*, I, §27, σ. 240 σημ. 21· ΑΠ 703/1997: ΝοΒ 46 (1998) 262-263, σ. 263· ΠλημμΑθ 2146/1992: Ποινικὰ Χρονικὰ 42 (1992) 1112-1115, σ. 1113.

⁶⁶ ΣτΕ 3240/2015: «... ἀπαγορεύεται ρητῶς σὲ αὐτοὺς ὁποιαδήποτε ἀνάμιξη στὰ πάσης φύσεως διοικητικὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν τακτικῶν ἐφημερίων,... ἤδη δὲ... καὶ ἡ κατοχὴ ἀπὸ αὐτοὺς θέσεως προέδρου ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου», Νομοκανονικὰ 14/1 (2016) 135-141, σ. 139. Ὑπὸ τὴν ρύθμιση τοῦ προϊσχύσαντος Καν. 2/1969 βλ. ΣτΕ 707/1983: «...ἐὰν εἰς τὸν ἐνοριακὸ ναὸ ὑπηρετεῖ τακτικὸς ἐφημέριος, ἀποκλείεται ὁ διορισμὸς προσωρινοῦ ἐφημερίου (sc. ἱερομονάχου) ὡς πρόεδρου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ναοῦ αὐτοῦ.», ΑποφΣτΕ 1983, σ. 1106. Ἡ δὲ ΣτΕ 809/2011 (:Νομοκανονικὰ 10/2 (2011) 77-80, σ. 79), ἡ ὁποία ἀναφέρει περὶ ἱερομονάχων τοῦ ἄ. 39 §6 Καν. 2/1969 ὅτι «οἱ ἐν λόγῳ ἐφημέριοι-ἱεροκλήρυκες ὑπηρετοῦν στὰ ὡς ἄνω νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (sc. σὲ Ἐνορίες) ὡς κατώτεροι κληρικοὶ (sic) χωρὶς νὰ μετέχουν *ex officio* σὲ συλλογικὰ ὄργανα διοικήσεως (ἐκκλησιαστικὰ καὶ μητροπολιτικὰ συμβούλια)», ἐπαναλαμβάνει ἀκριτῶς παλαιότερη περὶ διακόνων νομολογία (βλ. ΣτΕ 2338/2004: Νομοκανονικὰ 5/1 (2006) 119-120, σ. 120). Ὡς εἰδικώτερη καὶ νεώτερη ρύθμιση τὸ ἄ. 19 §1 in fine Καν. 230/2012 κατισχύει τοῦ ἄ. 7 §1α' Καν. 8/1979· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἢ συστηματικῆ ἐρμηνεία τῶν παραπεμπόντων στοὺς περὶ μοναχικοῦ βίου ἱεροὺς κανόνας καὶ μοναχικὰς παραδόσεις ἄ. 39 §1 καὶ §4 ΚΧΕΕ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἄ. 37 §1 καὶ §8 ΚΧΕΕ, καθὼς καὶ τὸ ὅτι κατὰ τὴν Εἰσηγητικὴ Ἐκθεση τοῦ ΚΧΕΕ «εἰσῆχθησαν ἐνεργητικαὶ διατάξεις διὰ τὴν κανονικὴν ὀργάνωσιν τοῦ συγχρόνου μοναχισμοῦ» (Τρωϊᾶνος-Παπαγεωργίου, *Θρησκευτικὴ νομοθεσία*, σ. 270, §9), ὁδηγεῖ τὸσφ στὴν συστατικὴ ἐρμηνεία (*interpretatio restrictiva*) τοῦ ἐν ἄ. 37 §1 ὅρου ἐφημέριος, ὁ ὁποῖος δὲν περιλαμβάνει τὸν ἐφημέριο ἐκ τοῦ μοναχικοῦ κλήρου (ἀφοῦ καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης περιορίζει αὐτὸν μόνον στὰ πνευματικὰ καθήκοντα [ἄ. 19 §1 Καν. 230/2012], ἂν καὶ ἡ ἐξομολόγησις ὡς μυστήριον ἀνήκει στὴν λειτουργικὴ ζωὴ τῆς ἐνορίας [βλ. Σκαλτσῆς Π., «Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς Ἀκολουθίας εἰς ἐξομολογούμενον», *Τὸ ἱερὸν μυστήριον τῆς μετανοίας*, Δράμα, 2002, σ. 33-115]), ὅσφ καὶ στὴν ἐξαίρεση τοῦ ἱερομονάχου ἀπὸ τὸ ἄ. 37 §8 ΚΧΕΕ, ὅπως πάλι ἐρμηνεύει ὁ ἐκκλησιαστικὸς νομοθέτης ἀπαλλάσσοντας αὐτὸν ἐκ τῆς προεδρίας ἐκκλησιαστικοῦ

νομοθέτης τὸν ἀπαλλάσσει διαρρήδην ἀπὸ ὅλα τὰ ἐφημεριακὰ καθήκοντα πλὴν τῶν ἀνωτέρω προαναφερθέντων πνευματικῶν, ὥστε νὰ μὴ τοῦ ἐπιφέρει σύγχυση οὔτε μὲ τὴν διοικητικὴ ἐξάρτηση πρὸς τὴν μονὴ του ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ τὴν ὑπὸ τυχὸν συνεφημερίου ἐνάσκησι τῶν διοικητικῶν ἐνοριακῶν καθηκόντων⁶⁷.

8. Ανάκληση διορισμοῦ. Ὁ διορισμὸς τοῦ ἱερομονάχου ὡς προσωρινοῦ ἐφημερίου δικαιολογεῖται λόγῳ ἀναγκαίας χρείας, ἢ ὁποῖα, μόλις ἐκλείψει⁶⁸, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες καὶ τὶς μοναχικὲς παραδόσεις δὲν ἐπιτρέπεται πιά ἢ ἔξοδος τοῦ μοναχοῦ ἐκ τῆς μονῆς του, ὁπότε ὁ ἐπίσκοπος ὑποχρεοῦται νὰ ἀνακαλέσει τὸν προσωρινὸ διορισμὸ του. Ἐπομένως εἶναι ἐπιβεβλημένη ἢ ἀποκαλούμενη *contra legem* ἐρμηνεία⁶⁹ τοῦ ἄ. 20 §3 Καν. 230/2012, τὸ ὁποῖο παρέχει διακριτικὴ εὐχέρεια («δύναται») στὸν μητροπολίτη νὰ ἀνακαλέσει τὸν προσωρινὸ διορισμὸ, ἀφοῦ ἐκ τῶν προμνησθέντων προκύπτει ἀντιθέτως ἢ δεσμία ἀρμοδιότητά του νὰ ἀνακαλέσει τὸν διορισμὸ τοῦ ἱερομονάχου καὶ τὴν ἄδεια ἐξόδου ἐκ τῆς μονῆς⁷⁰. Αὐτὴ ἢ διαταγὴ τοῦ μητροπολίτου πρὸς τὸν ἱερομόναχο, νὰ ἐπιστρέψει στὴν μονὴ του, ἀναφέρεται στὴν ἐσωτερικὴ τάξη τῆς Ἐκκλησίας (*forum internum*) καί, καθόσον δὲν διέπεται ἀπὸ διοικητικούς νόμους ἀλλὰ ἀπὸ κανονικὲς διατάξεις, δὲν ὑπόκειται συνεπῶς σὲ

συμβουλίου (ἄ. 19 §1 *in fine* Καν. 230/2012), ἐρμηνεία ἢ ὁποῖα τίθεται πλεοναστικῶς, καθότι, καὶ νὰ μὴ κατεχωρίζετο, προκύπτει οὕτως ἢ ἄλλως ἐκ τῶν προαναφερθέντων, ἀφοῦ σὲ ἱερομόναχο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀνατεθοῦν πλήρη ἐφημεριακὰ καθήκοντα. Περὶ ἐρμηνείας τοῦ ἄ. 37 §8 ΚΧΕΕ βλ. Τρομπούκης, *Περιφερειακὴ ὀργάνωση*, I, §26, σ. 219· περὶ συστατικῆς ἐρμηνείας βλ. Τσάτσος Κ., *Τὸ πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ δικαίου*, ἐκδ. Σάκκουλας, Ἀθῆναι, 21978, σ. 197-201.

⁶⁷ Πρὸς διευκόλυνση τῆς ἐνοριακῆς διοικήσεως θὰ μπορούσε νὰ προβλεφθεῖ, ὥστε τὴν θέση προέδρου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου ἐνορίας μὲ ἱερομόναχο ὡς μόνον προσωρινὸ ἐφημέριο νὰ ἀναλαμβάνει τακτικὸς ἐφημέριος (προηγούμενων ἴσως ὄσων δὲν κατέχουν ἤδη τέτοια θέση): πβ. (μὲ τὶς ἀπαραίτητες ἐπιφυλάξεις [πβ. καν. 15 *in fine* Ζ' Οἰκ. Συνόδου] ὡς πρὸς τὴν ἀνάθεση πλήρων ἐφημεριακῶν καθηκόντων δύο ἐνοριῶν) τὴν παλαιότερη εἰδικὴ ρύθμιση τοῦ ἄ. 82 ΑΝ 2200/1940. Διαφορετικὸς εἶναι ὁ διοριζόμενος ὡς βοηθὸς ἐφημερίου τοῦ ἄ. 24 Ν. 3596/1910, ὥστε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ τακτικοῦ ἐφημερίου νὰ διαδεχθεῖ αὐτὸν στὴν θέση του· περὶ δ' ἄλλης μορφῆς βοηθοῦ ἐφημερίου διελάμβανε καὶ τὸ ἄ. 2 §2 ΝΔ 457/1970 (ΦΕΚ Α' /51/27-02-1970): *Χριστιανός* 9 (1970) 53.

⁶⁸ Βλ. π.χ. ΣτΕ 3240/2015, ὅπου ἀναφέρεται τέτοια περίπτωση ὑπὸ τὸν προϊσχύσαντα Κανονισμό 2/1969: «... (ὁ ἱερομόναχος) *παύθηκε ἀπὸ τὴ θέση προσωρινοῦ ἐφημερίου πὸν κατεῖχε...*, μὲ τὴν αἰτιολογία ὅτι εἶχαν ἐκλείψει οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους εἶχε διορισθεῖ (sc. ἄ. 39 §6 Καν. 2/1969)....», *Νομοκανονικά* 14/1 (2016) 135-141, σ. 140· ΣτΕ 411/2015: *Digesta* 2016. Βλ. Λιαρμακόπουλος, *Monachi*, §6.

⁶⁹ Τελικῶς δὲ *secundum legem*, δηλ. συμφώνως πρὸς «τοὺς περὶ μοναχικοῦ βίου ἱερὸς κανόνας καὶ μοναχικὰς παραδόσεις» τοῦ ἄ. 39 §1 καὶ §4 ΚΧΕΕ. Περὶ τῆς *contra legem* ἐρμηνείας βλ. Σταμάτης, *Θεμελίωση νομικῶν κρίσεων* (ἔ.ἀ. σημ. 26), σ. 376-379.

⁷⁰ Τὴν ἄδεια ἐξόδου ἐκ τῆς μονῆς ὀφείλει νὰ ἀνακαλέσει καὶ ὁ ἡγούμενος (καν. 46 Πενθέκτης [ΑCO II.2.4.43]).

δικαστικό έλεγχο⁷¹. ή δ' ανάκληση του διορισμού του γίνεται κατά την άνεξέλεγκτη κρίση του κυριάρχου μητροπολίτου (19 §3 Καν. 230/2012)⁷² και άννευ αίτιολογίας ή προηγουμένης άκροάσεως (ά. 20 §2 Σ)⁷³. άν όμως ή πράξη άνακλήσεως του διορισμού φέρεται αίτιολογία, αυτή πρέπει να είναι νόμιμη ως ύποκειμένη σε δικαστικό έλεγχο⁷⁴. Τόσο διακριτικός είναι ο σύνδεσμός του με την ένορία, ώστε άναγνωρίζεται ότι ή ανάκληση δέν έπάγει μεταβολή στην ένορία⁷⁵, στην όποία είχε προσωρινώς

⁷¹ ΣτΕ 3240/2015: Νομοκανονικά 14/1 (2016) 135-141· ύπό τo καθεστώς του Καν. 2/1969 βλ. ΣτΕ 411/2015: *Digesta* 2016· ΣτΕ 1753/2008: Έκκλησία 86 (2009) 179-184· ΣτΕ (ΕΑ) 639/2008: Έκκλησία 86 (2009) 233-234· ΣτΕΟΛ 3353/1971: ΑποφΣτΕ 1971, σ. 4620-4621· ΣτΕΟΛ 2210/1951: ΑΕΚΔ 7 (1952) 226-227. Τα ά. 14-15 Καν. 230/2012 άντικατέστησαν τo ά. 46 Καν. 2/1969, για τo όποιο είχε νομολογιακώς κριθεί ότι άφορούσε άποκλειστικώς σε τακτικούς έφημερίους· περι δ' άνακλήσεως του διορισμού ιερομονάχων ως προσωρινών έφημερίων κείται ή *lex specialis* του ά. 19 §3 Καν. 230/2012. Πβ. Άνδρουτσόπουλος, Κανονισμοί έφημερίων, σ. 345 σημ. 182· Παπαγεωργίου Θ., «Σχόλιο της ΣτΕ (ΕΑ) 639/2008», Έκκλησία 86 (2009) 234-235.

⁷² ΣτΕ 3240/2015: «Η ανάκληση... του διορισμού (παύση) τών... ιερομονάχων από θέσεις προσωρινών έφημερίων και ή έπαναφορά τους στην οικεία ιερά μονή, στην όποία οφείλουν κατ' άρχήν να έγκαταβιώνουν λόγω του προέχοντος χαρακτήρα της μοναχικής τους ιδιότητας, ύπάγεται στην άποκλειστική άρμοδιότητα του οικείου μητροπολίτη (βλ. ήδη τη ρητή διάταξη του ά. 19 §3 Καν. 230/2012 της ΙΣΙ), δυναμένη να άσκηθεί όποτεδήποτε κατά τη διακριτική ευχέρεια αυτού (ΣτΕ 411/2015, 1753/2008), χωρίς να κωλύεται ή άσκηση της από τυχόν έκκρεμη πειθαρχική δίωξη του κληρικού ένώπιον τών άρμοδίων έκκλησιαστικών όργάνων. Στα όργανα, άλλωστε, αυτά ουδεμία διοικητική άρμοδιότητα άπονέμεται προς έλεγχο της τυχόν έκδιδόμενης από τον οικείο μητροπολίτη πράξεως, με την όποία παύεται, κατά τα άνωτέρω, ο πειθαρχικώς διωκόμενος προσωρινός έφημέριος», Νομοκανονικά 14/1 (2016) 135-141, σ. 139.

⁷³ ΣτΕ (ΕΑ) 1023/2006: «...δέν παρίστανται προδήλως βάσιμοι οί προβαλλόμενοι λόγοι άκυρώσεως περι του ότι ο αίτών (sc. ιερομόναχος) στερήθηκε του δικαιώματος άκροάσης και περι του ότι τo προσβαλλόμενο έγγραφο (sc. πράξη άνακλήσεως του διορισμού) στερείται νομίμου έρείσματος και αίτιολογίας». Βλ. Μαρίνος Α., Γνωμοδοτήσεις, Ι, έκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήναι, 2008, σ. 265-266.

⁷⁴ ΣτΕ 411/2015: *Digesta* 2016· ΣτΕ 1753/2008: Έκκλησία 86 (2009) 179-184, σ. 180· ΣτΕ 2358/1998: «5. ... Υπό τα άνωτέρω δεδομένα, της τοποθετήσεως μονίμου έφημερίου και της άσκήσεως πειθαρχικής δίωξεως σε βάρος του αίτούντος, πού κατέληξε στην καθαίρεσή του, ή προσβαλλόμενη πράξη, με την όποία ο αίτών (sc. ιερομόναχος) άπολύθηκε από τη θέση του προσωρινού έφημερίου του ένοριακού ναού... αίτιολογείται προσηκόντως...».

⁷⁵ ΣτΕ 25/2012: Νομοκανονικά 12/2 (2014) 67-71· ΣτΕ 2210/1951: ΑΕΚΔ 7 (1952) 226-227. Ως προς τούς τακτικούς έφημερίους όμως ισχύει τo αντίθετο· βλ. ΣτΕ 708/1983, κατά την όποίαν με την μετάθεση και συνεπώς την παύση του τακτικού έφημερίου από την θέση του προέδρου του έκκλησιαστικού συμβουλίου (στην όποίαν είχε επανέλθει ύστερα από την άκύρωση διορισμού ως προέδρου του προσωρινού συνεφημερίου του και ιερομονάχου) «επέρχεται μεταβολή εις την διοίκηση του νομικού προσώπου της ένορίας, άφου ο αίτών χάνει αυτομάτως, μη όντας πλέον έφημέριος του ναού, και την ιδιότητα του προέδρου του έκκλησιαστικού συμβουλίου του ναού.», ΑποφΣτΕ 1983, σ. 1106, της όποίας προηγείται ή ΣτΕ 707/1983 με θέμα την άντικατάσταση του τακτικού έφημερίου ως προέδρου του έκκλησιαστικού συμβουλίου ύπό ιερομόναχου, δηλ. «...έχει άντικείμενο μεταβολή σε όργανο διοικήσεως ΝΠΔΔ, όπως είναι ή ένορία, ή όποία διοικείται από τo έκκλησιαστικό συμβούλιο...», ΑποφΣτΕ 1983, σ. 1105.

τοποθετηθεῖ. Ἐπίσης δὲν χορηγεῖται ἀναστολή ἐκτελέσεως τῆς πράξεως ἀνακλήσεως τοῦ διορισμοῦ γιὰ οἰκονομικὴ βλάβη λόγω παύσεως τῆς μισθοδοσίας του ὡς προσωρινοῦ ἐφημερίου, ἀφοῦ οἱ δαπάνες διαβιώσεώς του καλύπτονται ὑπὸ τῆς μονῆς του⁷⁶. Αὐτονόητο δὲ τυγχάνει ὅτι ἡ τυχὸν ἐπὶ μακρὸν διατηρηθεῖσα πράξη τοῦ οἰκείου μητροπολίτη περὶ τοποθετήσεως ἱερομόναχου σὲ προσωρινή θέση ἐφημερίου δὲν ἐξομοιοῦται, λόγω τῆς μακρᾶς διάρκειάς της, πρὸς νόμιμο διορισμὸ τακτικοῦ ἐφημερίου⁷⁷, ὁ δὲ περὶ τοῦ ἀντιθέτου λόγος ὄχι μόνον δὲν εὐσταθεῖ ἐλεγχόμενος δικαστικῶς⁷⁸ ἀλλὰ κρίνεται πάντη ἀνοίκειος πρὸς τὴν μοναχικὴ ἀποταγή⁷⁹ ἀνακαλώντας τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου τὸν γενικὸ ἀφορισμὸ (καν. 7 in fine): Οὐδὲν γὰρ τῶν παρανόμως καὶ ἀτάκτως παρνυφισταμένων τὸ πρόκριμα τῶν κανονικῶς συνισταμένων ἀποφέρεσθαι δύναται⁸⁰.

⁷⁶ ΣτΕ (ΕΑ) 269/2009· ΣτΕ (ΕΑ) 639/2008: Ἐκκλησία 86 (2009) 233-234· ΣτΕ (ΕΑ) 1023/2006. Βλ. Ἀνδρουτσόπουλος, Κανονισμοὶ ἐφημερίων, σ. 344 σημ. 176.

⁷⁷ ΣτΕ 25/2012: «5. ...Ἐνόψει δὲ τῆς ... διατάξεως (sc. ἄ. 37 §2 Ν. 590/1977) ἐρμηνευομένης ὑπὸ τὸ φῶς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἡ τυχὸν ἐπὶ μακρὸν διατηρηθεῖσα πράξη τοῦ οἰκείου μητροπολίτη περὶ τοποθετήσεως ἱερομόναχου σὲ προσωρινή θέση ἐφημερίου δὲν ἐξομοιοῦται, λόγω τῆς μακρᾶς διάρκειάς της, πρὸς νόμιμο διορισμὸ τακτικοῦ ἐφημερίου (πρβλ. ΣτΕ 2210/1951 Ὁλ.)», Νομοκανονικὰ 12/2 (2014) 67-71, σ. 68. Βλ. Πβ. Ἀνδρουτσόπουλος, Κανονισμοὶ ἐφημερίων, σ. 344· Παναγιωτάκος, Δίκαιον μοναχῶν, σ. 172 σημ. 4.

⁷⁸ ΣτΕ 1753/2008: «6. ...ὁ λόγος ἀκυρώσεως μὲ τὸν ὁποῖο προβάλλεται ὅτι κακῶς ἡ προσβαλλόμενη ἐκδόθηκε κατ' ἐπίκληση τῆς διατάξης τοῦ ἄ. 46 §4 Α.Ν. 2200/1940, ἡ ὁποία ἔχει περιπέσει σὲ ἀχρησία, ἀφοῦ σὲ πολλοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς διορίζονται ἄγαμοι κληρικοί, εἶναι ἀπορριπτέος ὡς ἀβάσιμος, διότι οἱ ἀντίστοιχοι περιεχομένου προπαρατεθεῖσες διατάξεις τῶν ἄ. 37 §2 ΚΧΕΕ (Ν. 590/1977) καὶ 33 §4 Καν. 2/1969 ΙΣΙ παραμένουν σὲ ἰσχὺ καὶ δύνανται νὰ ἀποτελοῦν τὸ νόμιμο ἔρεισμα διοικητικῶν πράξεων», Ἐκκλησία 86 (2009) 179-184, σ. 181· Νομοκανονικὰ 7/2 (2008) 123-129, σ. 126.

⁷⁹ Ἄκρως ἐπίκαιρα ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ Βαλσαμῶνος μαρτυρούμενα παρόμοια παράπονα ἐπὶ ἐώλου πάντως ἀντεκκλησιαστικῆς συνηθείας ἐρειδόμενα: «Τῷ τοι καὶ ὑποχωρεῖν ἐκ τῶν οἰκειῶν ἀποκάρσεων, καὶ παρὰ ταῖς πόλεσι μετὰ λαϊκῶν διατρίβειν οὐκ αἰσχύνονται, προφασιζόμενοι καὶ παρὰ τῶν πρὸ αὐτῶν μοναχῶν τοιαῦτα πολλὰ γίνεσθαι.», ΡΠ 2.660-661.

⁸⁰ CCCOGD 4.15. Περὶ τῶν κανόνων τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου ὡς πηγῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου βλ. Τρωϊᾶνος-Πουλής, Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο, §1.2.3, σ. 34· Τρωϊᾶνος, Πηγές, §5.7.1, σ. 314-316· Μενεβίσογλου, Εἰσαγωγή (ἔ.ἀ. σημ. 54), §17, σ. 489-492. Ἐκ τῆς νομολογίας βλ. ΑΠ 831/2013: Νομοκανονικὰ 12/1 (2014) 158-172· Ἀρμενόπουλος 69 (2015) 1874-1878.

ABBREVIATURAE

- ACO: Schwartz E. et al., *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, Berolini - Lipsiae, 1914-.
- B.: Βασιλικά, Scheltema H. – Holwerda D. – van der Wal N., *Basilicorum libri LX. Series A (Textus)*, [Scripta Universitatis Groninganae], Groningen etc., 1953-1988.
- C.: Krueger P., *Codex Iustinianus*, [Corpus Iuris Civilis, II], Berolini 1877.
- CCCOGD: *Corpus Christianorum - Conciliorum Oecumenicorum Generaliumque Decreta*, Turnholti, 2006-.
- CCSL: *Corpus Christianorum, Series Latina*, Turnholti, 1954-.
- D.: Mommsen Th. - Krueger P., *Iustiniani Digesta*, [Corpus Iuris Civilis, I/1-2], Berolini, 1877.
- GCS: *Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*, Lipsiae- Berolini, 1995-.
- Joannou P., *Discipline générale antique (II^e-IX^e s.)*, [Pontificia Commissione per la redazione del codice di Diritto Canonico Orientale. Fonti, 9], I-II, Grottaferrata (Roma), 1962-1964.
- Milaš N., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, (μτφρ. Μ. Ἀποστολόπουλος), [Βιβλιοθήκη Μαρασλή], Ἀθήνα, 1906.
- N.: Schoell R. – Kroll G., *Novellae*, [Corpus Iuris Civilis, III], Berolini, 1895.
- PG: Migne J.-P., *Patrologiae cursus completus: Series Graeca*, τ. 1-161, Parisiis, 1857-1867.
- SC: *Sources Chrétiennes*, Paris, 1941-.
- Zhukova E., *Γέννηση καὶ ἐξέλιξη τῆς ἀκολουθίας τοῦ μοναχικοῦ σχήματος κατὰ τοὺς Δ' - Ζ' αἰῶνες βάσει ἀγιολογικῶν πηγῶν*, ἐκδ. Ἑπτάλοφος, Ἀθήνα, 2010.
-
- Ἀνδρουτσόπουλος Γ., «Οἱ Κανονισμοὶ Περί ἐφημερίων καὶ διακόνων τῶν Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος (230/2012) καὶ Κρήτης (1/2013): συγκριτικὴ ἐπισκόπηση», *Τιμητικὸς Τόμος γιὰ τὰ 50 χρόνια τῶν Τακτικῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων*, ἐκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 2015, σ. 323-346.
- ἈποφΣτΕ: *Ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας*, Ἀθήνα, 1929-.
- Γιαννόπουλος Σ., *Συλλογὴ ἐγκυκλίων Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθήνα, 1901.
- Θέμελης Χ., *Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι, I-VII*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα, 1955-2006.
- Λιαρμακόπουλος Ἀ., «*Neque monachi extra monasterium degant*», *Digesta* 2016.
- NoB: *Νομικὸν Βῆμα*, Ἀθήνα, 1953-.

- Παναγιωτάκος Π., *Τὸ δίκαιον τῶν μοναχῶν*, [Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ, 4], Ἀθῆναι, 1957.
- Παπαδόπουλος Σ., *Πατρολογία*, I-III, Ἀθήνα, ἐκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα, 1977-2010.
- Ροδόπουλος Π., *Ἐπιτομὴ Κανονικοῦ Δικαίου*, ἐκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη, 2005.
- ΡΠ: Ράλλης Γ.- Ποτλῆς Μ., *Σύνταγμα Θείων καὶ Τερῶν Κανόνων*, I-VI, Ἀθήνησιν, 1852-1859.
- Τρομπούκης Β., *Ἡ περιφερειακὴ ὀργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, I, [Βιβλιοθήκη Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου. Μελέτες, 4], ἐκδ. Σάκκουλας, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ, 2011.
- Τρωϊᾶνος Σ., *Οἱ πηγές τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου*, ἐκδ. Σάκκουλας, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ, ³2011.
- Τρωϊᾶνος Σ. – Παπαγεωργίου Κ., *Θρησκευτικὴ Νομοθεσία*, ἐκδ. Νομικὴ Βιβλιοθήκη, Ἀθήνα, 2009.
- Χριστοφιλόπουλος Ἀ., *Ἑλληνικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, Ἀθῆναι, ²1965.